Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra speciální pedagogiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Uplatnění osob se sluchovým postižením na trhu práce v Plzeňském kraji

Employment access of people with hearing disorder in the Pilsen region

Bc. Nina Jáchimová

Vedoucí práce:	PhDr. Miroslava Kotvová, PhD.
Studijní program:	Učitelství pro střední školy
Studijní obor:	N PG-SPG

2022

Odevzdáním této diplomové práce na téma Uplatnění osob se sluchovým postižením na trhu práce v Plzeňském kraji potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha, 10.7.2022

Mnohokrát bych chtěla poděkovat mé vedoucí práce paní PhDr. Miroslavě Kotvové za neúnavné a důkladné komentování a připomínky k této diplomové práci. Dále chci poděkovat celé své rodině za podporu, lásku a porozumění k mému studiu.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá uplatněním osob se sluchovým postižením na trhu práce v Plzeňském kraji. Teoretická část vymezuje základní pojmy související se sluchovým postižením, komunikační systémy osob se sluchovým postižením, dále problematiku profesního uplatnění a omezení s tím spojené. Praktická část je zaměřena na uplatnění osob se sluchovým postižením na trhu práce v Plzeňském kraji.

Výzkumný cíl se zaměřuje na zjištění situace na trhu práce u osob se sluchovým postižením, jejich uplatnitelnost na trhu práce, problémy, které vyvstávají z jejich postižení a možná řešení, která by vedla ke zlepšení situace. Pro výzkumné šetření byl zvolen smíšený design výzkumu, byla využita metoda dotazníkového šetření doplněná řízeným rozhovorem s vybranými informanty.

Výsledky šetření poukázaly na problémy, se kterými se setkávají osoby se sluchovým postižením při hledání zaměstnání a také možná řešení a doporučení pro praxi.

KLÍČOVÁ SLOVA

Osoba se sluchovým postižením, uplatnění na trhu práce, profesní orientace, zaměstnání

ABSTRACT

My thesis deals with the employment opportunities of people with hearing impairment in the Plzen region job market. The theory part defines the term hearing impairment, also the communication forms of people with hearing impairment, as well as their professional employment and related restrictions issue. The practical part of my thesis is focused on the employment of people with hearing impairment in the Plzen region job market.

The research objective focuses on finding out the situation on the labor market for people with hearing impairment, their applicability on the labor market, problems arising from their impairment and possible solutions that would lead to an improvement of the situation. For research survey was chosen mixed research design, the questionnaire survey method was used supplemented by a controlled interview with selected informants. The results of the survey pointed to the problems faced by the hearing impaired disability when looking for a job, as well as possible solutions and recommendations for practice.

KEYWORDS

person with hearing impairment, application for the labor market , professional orientation, employment

Obsah

ÚVOD 7

1 Problematika sluchového postižení 8

1.1 Sluchový analyzátor 8

1.1.1 Anatomická stavba ucha 8

1.1.2 Teorie slyšení 9

1.2 Sluchové vady a poruchy 10

1.2.1 Definice a klasifikace 10

1.3 Komunita Neslyšících 14

1.3.1 Pravidla pro komunikaci s Neslyšícími 15

2 Komunikační systémy osob se sluchovým postižením 17

2.1 Primární komunikační formy 17

2.1.1 Znakový jazyk 18

2.1.2 Mluvený jazyk a jeho psaná forma 19

2.2 Sekundární komunikační formy 20

2.2.1 Prstová abeceda 21

2.2.2 Odezírání 22

2.3 Kompenzační pomůcky pro osoby se sluchovým postižením 24

2.3.1 Akusticko - technické pomůcky 24

2.3.2 Vizuálně - technické pomůcky 26

3 Profesní uplatnění osob se sluchovým postižením 27

3.1 Vzdělávání a profesní příprava osob se sluchovým postižením 27

3.1.1 Základní vzdělávání žáků se sluchovým postižením 30

3.1.2 Profesní orientace žáků a osob se sluchovým postižením 31

3.1.3 Středoškolské vzdělávání žáků se sluchovým postižením 34
3.1.4 Vysokoškolské vzdělávání studentů se sluchovým postižením 34
3.2 Podpora profesního uplatnění osob se sluchovým postižením 36
3.2.1 Zaměstnávání osob se zdravotním postižením 37
3.2.2 Zaměstnávání osob se sluchovým postižením 39
3.3 Podpora zaměstnanosti 42
4 Zaměstnávání osob se sluchovým postižením v Plzeňském kraji 46
4.1 Cíl výzkumného šetření 46
4.2 Metody výzkumného šetření 47
4.3 Charakteristika místa a vzorku výzkumného šetření 49
4.4 Analýza výsledků výzkumného šetření 52
4.5 Závěr výzkumného šetření a jeho význam pro praxi 72
Závěr 76
Seznam použitých informačních zdrojů 78
Seznam příloh 81

ÚVOD

Je velmi těžké pochopit, jaké je to neslyšet, jestliže sami slyšíte.[1] Tuto větu si jistě řekl za život každý z nás. Nejčastěji si ji však pokládají rodiče, kterým je po narození dítěte diagnostikována těžká vada sluchu. Je to jeden z momentů, který vám otočí život naruby a zejména tehdy, jste-li rodič slyšící. Slova, smích, pláč, řev, zvuky zvířat, zvuky prostředí, deště… a mohli bychom pokračovat donekonečna – to vše jejich dítě neuslyší.

Uvědomění si, o co vše jsou osoby se sluchovým postižením ochuzeny, nás může zrazovat od myšlenky, že chceme být rodiči takového dítěte. Sluch je přece základní spojnicí se světem lidí, a pokud se nám narodí dítě s vrozenou těžkou nedoslýchavostí či hluchotou, jsou v této oblasti rozvoje velmi limitovány. Sluchová vada ať vrozená, nebo získaná neovlivňuje pouze sluch, ale celou stránku jedince. Potýká se tedy celý život nejen s komunikační bariérou, která s sebou nese jiné postupy ve výchově a vzdělání, ale také s omezeným výběrem vyššího vzdělávání, omezení při sportovních aktivitách, společenských vztazích, ale také sníženou orientaci v prostředí, pocit jistoty, reálnosti odlišnosti od ostatních apod. To může vést až k psychickým poruchám a má jistě vliv na vývoj dítěte již od jeho narození.

Cílem této práce je podrobněji analyzovat aktuální možnosti týkající se uplatnění osob se sluchovým postižením. Vysvětlit zde základní pojmy jako jsou sluchové vady, možnosti kompenzace, následná komunikace, výchova a vzdělávání těchto osob, možnosti zaměstnání a způsoby pomoci při hledání zaměstnání v Plzeňském kraji.

Výzkumná část je věnována otázkám zaměstnanosti osob se sluchovým postižením, problematice, kterou obnáší shánění zaměstnání. Sleduje také zda je osobám se sluchovým postižením v Plzeňském kraji nabízena pomoc úřadu práce či jiných organizací. Pozornost je věnována rovněž vlivu preferovaného komunikačního systému na možnost zaměstnání a na začlenění do pracovního prostředí.

- [1] FREEMAN, R. D., CARBIN, C.F., BOESE, R.J. *Tvé dítě neslyší? Poradce pro všechny, kteří pečují o neslyšící děti*. Praha: FRPSP, 1992, str.312.1

1 Problematika sluchového postižení

1.1 Sluchový analyzátor

Sluchový analyzátor je jedním z nejdůležitějších informačních kanálů člověka umožňujících jeho začlenění do společnosti. Je jedním z velmi komplikovaných orgánů lidského těla. Díky uchu vnímáme zvuky okolního prostředí, vnímáme ale také pocit rovnováhy, přímočarý a otáčivý pohyb a polohy těla v prostoru. Ucho přijímá informace, které jsou kódovány v akustické formě. Důležitým předpokladem pro vytvoření řeči u dětí je neporušená funkce sluchového analyzátoru.[2]

1.1.1 Anatomická stavba ucha

Z klinického a anatomického hlediska můžeme ucho rozdělit na zevní ucho, střední ucho, vnitřní ucho a nervové dráhy.

Zevní ucho slouží k zachycování zvukových vln. Je tvořeno boltcem a zevním zvukovodem – ten je od středoušní dutiny oddělen bubínkem. Tvar a velikost boltce se liší u každého jedince, je dána i genetickou informací. Boltec má trychtýřovitý tvar a zužuje se do zevního zvukovodu. Můžeme jej rozdělit na část chrupavčitou, která je spojena s boltcem a část kostěnou tvořenou kostí spánkovou.[3]

Střední ucho tvoří systém dutin, ty jsou spojeny Eustachovou trubicí. Toto propojení umožňuje vyrovnávání tlaku vzduchu před a za bubínkem. Ve středním uchu jsou tři středoušní kůstky – kladívko, kovadlinka a třmínek, které převádí dále kmitání bubínků. Kladívko dosedá jedním koncem na bubínek a přenáší vibrace pomocí pevného prostředí, druhým koncem je kloubně spojeno s kovadlinkou. Ta je spojena s třmínkem a dosedá na

---

[2] ŠLAPÁK, I. *Kapitoly z otorhinolaryngologie a foniatrie.Brno:PAIDO, 1995, str. 10*

[3] ŠLAPÁK, I., FLORIÁNOVÁ, P. *Kapitoly z otorhinolaryngologie a foniatrie.Brno:PAIDO, 1998, str.14 - 15*

oválné okénko. To je pružná blanka na rozhraní středního a vnitřního ucha.[4]

Vnitřní ucho neboli labyrint je uloženo v nejtvrdší kosti lidského těla, a to kosti spánkové. Zde je chráněno proti otřesům a možnému poranění. Vnitřní ucho je možno rozdělit anatomicky a funkčně na dvě části - vestibulum a 3 polokruhovité kanálky. Ty tvoří periferní část rovnovážného ústrojí. Kochlea tvoří sama o sobě vnímavý percepční orgán sluchového ústrojí. V kosti spánkové rozlišujeme kostěný labyrint a blanitý labyrint, který je vyplněn endolymfou. Blanitý labyrint je oddělen od kostěných částí tenkou vrstvou tekutiny – perilymfou, tím je zajištěna ochrana citlivých buněk před otřesy hlavy a při běžných činnostech lidského těla, jako je běh, skok a obecně při sportech.

V hlemýždi je uložen Cortiho orgán, který obsahuje vláskové buňky neboli akustické receptory, které přeměňují mechanickou energii akustického vlnění na elektrické podněty a nervové vzruchy. Od okrajových analyzátorů vedou dále nervová vlákna, která tvoří složitou dráhu sluchu až k mozkové kůře, kde jsou dekódovány.[5]

1.1.2 Teorie slyšení

Otázku slyšení vysvětlují 3 teorie – Helmholtzova rezonanční teorie, Ewaldova teorie a Bekesyho teorie, avšak žádná z nich nedokáže přesně vysvětlit, jak dochází k rozlišovací schopnosti lidského sluchu.

Sluchový analyzátor patří mezi mechanoreceptory. Reaguje na tlak molekul – nejčastěji tlačené vzduchem. Dráha, kterou zvukový signál postupuje lze shrnout takto:
vnější ucho → střední ucho → vnitřní ucho → sluchový nerv → sluchová jádra → sluchová kůra v mozku (spánkový lalok). Vnější a střední ucho mají funkci mechanickou, ve vnitřním uchu začíná elektrická část sluchové dráhy směrem ke sluchové kůře.
Lidské ucho dokáže vnímat zvukové vlny v rozsahu asi 16 až 20 000 Hz. Nejvíce je citlivé v oblasti 500–4000 Hz, kde se pohybuje pásmo lidské mluvy. Je také schopné rozlišit velké

---

[4] SKÁKALOVÁ, T. Uvedení do problematiky sluchového postižení. Hradec Králové: GAUDEAMUS, 2011, str. 7

[5] ŠLAPÁK, I., FLORIÁNOVÁ, P. *Kapitoly z otorhinolaryngologie a foniatrie. Brno: PAIDO, 1998, str. 15 - 18*

množství různých druhů zvuků.[6]

„Sluchový vjem zpracovaný oběma ušima je základem schopnosti zvané směrové slyšení, které umožňuje lokalizovat zdroj zvuku v prostoru. Schopnost zapojit obě uši do zpracování zvuků přispívá k lepšímu rozeznávání jednotlivých zvuků v hlučném prostředí, vychutnání si hudby atd. Tyto výhody jsou zachované, pokud jsou obě uši rovnocenné, což znamená, že jsou schopné detekovat rozdíly v časových a intenzivních změnách zvuku.“[7]

1.2 Sluchové vady a poruchy

Sluchové poruchy lze terminologicky vysvětlit jako onemocnění sluchového ústrojí, které je přechodné a je možné jej nějakým způsobem napravit. Oproti tomu je vada sluchu stavem stálým a neměnným.[8]

1.2.1 Definice a klasifikace

Surdopedie je speciálně pedagogická disciplína, která se zabývá výchovou, vzděláváním a rozvojem osob se sluchovým postižením. Úzce spolupracuje s dalšími speciálně pedagogickými disciplínami, především s logopedií, oftalmopedií a somatopedií, ale také s medicínskými obory – pediatrií, otorinolaryngologií a foniatrií, a dalšími pedagogickými, biologickými, psychologickými, sociologickými a filozofickými odbory.[9]

Objektem surdopedické intervence jsou hlavně osoby se sluchovým postižením a osoby s dalším přidruženým postižením, např. zrakovým, mentálním nebo somatickým. Je důležité vymezit rozdíl mezi sluchovým postižením a sluchovou vadou. Sluchová vada se dá označit

---

[6]SKÁKALOVÁ, T. Uvedení do problematiky sluchového postižení. Hradec Králové: GAUDEAMUS, 2011, ISBN 978-80-7435-675-9, str. 8

[7]KABÁTOVÁ, Z., PROFANT, M. A kolektiv. *Audiológia.* Bratislava: Grada, 2012, ISBN 978-80-2474-173-4, str. 22

[8] HÁDKOVÁ K., *Člověk se sluchovým postižením*. Praha: Pedagogická fakulta, 2016, ISBN 978-80-7290-619,str. 24

[9] DEVITO, Joseph A. *Základy mezilidské komunikace*. 1. vyd. Praha: Grada, 2001. Expert (Grada). ISBN 80-716-9988-8, s. 55

jako snížení kvality nebo kvantity doslechu v důsledku poškození orgánu nebo jeho funkce. Sluchové postižení zahrnuje kromě vady sluchu i sociální důsledky, včetně řečového defektu. Termín sluchové postižení zahrnuje tři kategorie osob: neslyšící, nedoslýchavé, ohluchlé.[10]

Mezi nedoslýchavé zařazujeme ty lidi, které slyší se sluchadlem mluvenou řeč. Většinu nedoslýchavé populace tvoří staří lidé, protože spolu se stárnutím se zvyšuje sluchový práh. Ohluchlí lidé po narození slyšeli, ale v průběhu života sluch ztratili. Mají tedy alespoň částečně rozvinutou řeč a s pomocí logopeda ji mohou udržet srozumitelnou. Neslyšící lidé jsou pak ti, u nichž nelze ani při největším zesílení zvuku dosáhnout toho, aby ho slyšeli a dekódovali. Jejich mluvený projev je většinou špatně nebo vůbec nesrozumitelný pro slyšící populaci. V psaném projevu je patrné nedostatečné porozumění českému jazyku[11]

Existuje mnoho kritérií pro dělení sluchových vad a poruch, čemuž odpovídá množství různých klasifikací. Sluchové postižení dělíme podle různých hledisek. Z hlediska lokalizace vzniku sluchového postižení rozlišujeme dvě základní skupiny: periferní a centrální postižení. Periferní postižení sluchu dále dělíme na převodní, percepční a smíšené (kombinace převodní a percepční).
Při převodní poruše jsou sluchové buňky v pořádku, ale nedostává se k nim zvuk, protože mu brání nějaká překážka ve středním uchu. Může se jednat o zvětšenou nosnou mandli nebo o ucpání zvukovodu nahromaděním ušního mazu nebo cizím tělesem. Po jejich odstranění se sluch okamžitě vrací na normální úroveň. Opakované záněty středního ucha, otoskleróza nebo perforace bubínku mohou být další příčinou vzniku převodní poruchy sluchu.[12]

O percepční poruchu či vadu sluchu se jedná, pokud je narušena funkce vnitřního ucha,

---

[10] HAVLÍK, Radan. *Sluchadlová propedeutika*. Vyd. 1. Brno: Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů, 2007. ISBN 978-80-7013-458-0, s. 13

[11] LEJSKA, Mojmír. *Poruchy verbální komunikace a foniatrie*. 1. vyd. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-731-5038-7, s. 44

[12] LEJSKA, Mojmír. *Poruchy verbální komunikace a foniatrie*. 1. vyd. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-731-5038-7, s. 45

sluchových buněk, sluchového nervu nebo mozkové kůry. U dětí jde o vrozenou poruchu a ve vyšším věku poruchu funkce může způsobit arterioskleróza, nedostatečné prokrvení, záněty nebo úraz. Léčba percepčních poruch spočívá v používání sluchátek nebo v zavedení kochleárního implantátu.[13]

Centrální postižení sluchu zahrnuje defekty způsobené různými procesy postihujícími podkorový a korový systém sluchových drah. Příznaky centrálních sluchových poruch a vad mohou být způsobeny organickou nebo funkční změnou a jejich určení je velmi obtížné.
Podle období vzniku můžeme vady a poruchy sluchu rozdělit na vrozené (geneticky podmíněné nebo kongenitální získané) a získané. Geneticky podmíněné poruchy či vady sluchu jsou takové, kde můžeme potvrdit či předpokládat poruchu genetické informace přenášené z generace na generaci. Vzácně se vyskytuje typ poruchy, kdy se stejný typ poškození vyskytuje v každé z generací rodiny. Častěji se vyskytuje sluchová vada děděna autozomálně recesivní. Dítě má jeden znak od otce a jeden od matky, a pokud je alespoň jeden z nich nepoškozený, tak se vada nepřenese na dítě. Postižení vznikne u dítěte, pokud dostane od obou rodičů poškozené znaky.[14]

Kongenitální získaná postižení sluchu mohou být prenatálního původu – matka v průběhu těhotenství (zejména v prvním trimestru) prodělá infekční chorobu, např. spalničky, zarděnky, toxoplazmóza nebo je vystavena rentgenovému záření. Perinatální vady jsou získány během porodu, např. asfyxie, poporodní žloutenka, krevní inkompatibilita, nízká porodní hmotnost, vlásečnicové krvácení do labyrintu.[15]

Pokud se objeví postižení sluchu po porodu čili postnatálně, jde o získané postižení sluchu. Do přibližně šestého roku života dítěte mluvíme o prelingválně získaném postižením sluchu,

---

[13] HAVLÍK, Radan. *Sluchadlová propedeutika*. Vyd. 1. Brno: Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů, 2007. ISBN 978-80-7013-458-0, s. 15

[14] DEVITO, Joseph A. *Základy mezilidské komunikace*. 1. vyd. Praha: Grada, 2001. Expert (Grada). ISBN 80-716-9988-8, s. 58

[15] PIPEKOVÁ, Jarmila. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 3., přeprac. a rozš. vyd. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-198-0, s. 41

protože řeč ještě není zafixována a dítě se nadále vyvíjí jako neslyšící.[16]

Za hlavní příčiny prelingválně získaného postižení sluchu je možné považovat infekční nemoci (zánět mozkových blan, příušnice, chřipka, horečnaté stavy, zarděnky, spalničky), onemocnění centrálního nervového systému – roztroušená skleróza, traumata hlavy a uší, onkologická onemocnění, infekce horních a dolních cest dýchacích (rýma) a hnisavé záněty středního ucha.[17]

Po 6. roce života, čili po fixaci řeči, mluvíme o postlingválně získané vadě sluchu. Její příčinou může být odumírání sluchových buněk s přibývajícím věkem - presbyakuzie, zranění v oblasti hlavy a vnitřního ucha, dlouhodobé působení silné hlukové zátěže (nad 85 dB během několika hodin v průběhu let), hormonální, imunitní, krevní choroby, alergie, toxiny, ušní nádory, onemocnění mozku způsobené virovými infekcemi.[18]

Z hlediska stupně postižení posuzujeme stav sluchu podle ztráty v decibelech, které jsou měřeny pomocí audiometrie. Za normální sluch se považuje slyšení nejslabších zvuků jako je šeptání řeč, tikot hodinek, šumění listí. Lehká až středně těžká nedoslýchavost způsobuje problémy v hlučném prostředí. Při těžké nedoslýchavosti člověk pomocí kompenzačních pomůcek může slyšet zvuk vysavače nebo hudbu z reproduktorů. Při ztrátě 90 dB jde o praktickou hluchotu.
Je možné uvést posouzení výsledků audiometrie podle ztráty v decibelech pro vzdušné vedení v oblasti řečových frekvencí je uvedeno v tabulce č.1[19]:

---

[16] ŠEDIVÁ, Zoja. *Psychologie sluchově postižených ve školní praxi*. 1. vyd. Praha: Septima, 2006. ISBN 80-721-6232-2, s. 14

[17] HORÁKOVÁ, Radka. *Sluchové postižení: úvod do surdopedie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0084-0, s. 11

[18] HAVLÍK, Radan. *Sluchadlová propedeutika*. Vyd. 1. Brno: Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů, 2007. ISBN 978-80-7013-458-0, s. 18

[19] HORÁKOVÁ, Radka. *Sluchové postižení: úvod do surdopedie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0084-0, s. 12

Tabulka č. 1 : škála stupňů sluchových vad

Typ sluchové vady/poruchy	**dB**
Normální stav sluchu	0 dB - 20 dB
Lehká vada, porucha sluchu	20 dB - 40 dB
Středně těžká vada, porucha sluchu	40 dB - 60 dB
Těžká vada, porucha sluchu	60 dB - 80 dB
Velmi těžká vada, porucha sluchu	80 dB - 90 dB
Hluchota komunikační (praktická)	90 dB a více
Hluchota úplná (totální)	bez audiometrické odpovědi

Zdroj: HORÁKOVÁ, Radka. *Sluchové postižení: úvod do surdopedie*

1.3 Komunita Neslyšících

Dle zákona č. 384/2008 (Zákon o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých) je definován neslyšící jako osoba, která se takto narodila, nebo přišla o sluch před rozvinutím mluvené řeči, stejně tak i osoby ohluchlé či s praktickou hluchotou. Řadí sem i osoby těžce nedoslýchavé, které nedokáží porozumět mluvené řeči.[20]

Velké písmeno N v termínu Neslyšící symbolizuje, že neslyšící osoby mohou být posuzovány podle stavu poruchy sluchu ale také to, že jsou příslušníky jazykové a kulturní menšiny. Pod pojmem komunita Neslyšících rozumíme společenství Neslyšících žijících na určitém místě, jejíž členové mají společné cíle a společně usilují o jejich dosažení a ke komunikaci používají znakový jazyk. Podmínkou pro členství v komunitě Neslyšících jsou tři základní pravidla, a to existence těžké sluchové vady, komunikace ve znakovém jazyce a vzájemně poskytovaná podpora. Pojem kultura se vztahuje k projevům chování lidí. Obsahuje předměty, znaky a symboly, hodnoty, zvyky a tradice, které si lidé nepředávají genetickým kódem, ale sociálním učením. Základními složkami kultury je jazyk a komunikace. Rozvoj kultury Neslyšících byl často spojen s aktivitami žáků při pobytu na školních internátech a rovněž díky organizacím pracujícím pro osoby se sluchovým

[20] ZÁKONY PRO LIDI, Zákon č. 384/2008. [online] [cit. 21.6.2022] Dostupné z: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-384

postižením, zejména pak různým kulturním a společenským akcím, které byly pravidelně pořádány. Neslyšící spojovala stejná komunikace ve znakovém jazyce, stejné problémy a postoje vůči slyšící společnosti.[21]

1.3.1 Pravidla pro komunikaci s Neslyšícími

Neslyšící jsou menšinovou skupinou ve společnosti, je tomu tak i u ostatních osob se sluchovým postižením. Vztahy mezi majoritní slyšící společností a minoritní skupinou osob se sluchovým postižením, nebývají lehké. Setkávají se s nepříjemnými zkušenostmi ze strany majoritní společnosti a zaujmou obranný či podezíravý postoj. Jsou nejistí, nedůvěřují a mnohdy se vůči majoritní společnosti izolují, nebo se vyhýbají komunikaci.[22]

Existuje několik pravidel či zásad, které je dobré brát v zřeteli při komunikaci s Neslyšícími:

- Během komunikace udržujeme stále zrakový kontakt a projevujeme aktivní poslech tím, že kýveme hlavou na znamení souhlasu nebo uplatňujeme nemanuálně prvky (svraštění nosu, zvednuté obočí)
- Při zahájení nebo přerušení rozhovoru, při vstupu do rozhovoru se neslyšícího dotkneme. Vhodný je dotek na rameno.
- Neslyšící pro získání pozornosti nebo na přivolání jiné osoby mávají rukou. K upoutání pozornosti slouží také dupání nohou o zem nebo bouchání rukou o stůl.
- Pro komunikaci je důležité osvětlení. Není vhodné komunikovat v šeru, ve tmě nebo ve stínu a neměli bychom stát ve směru, odkud přichází světlo.
- Jako pozdrav používají Neslyšící znak pro ahoj, bez ohledu na to zda jde formální nebo neformální situaci.

---

[21] VOJTECHOVSKÝ, Roman. *Úvod do kultúry a sveta Nepočujúcich*. 1. vyd. Bratislava: Myslím - centrum kultúry Nepočujúcich, 2011. ISBN 978-80-970601-0-7 s. 44

[22] VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese.* Praha, Portál: 2008. ISBN 978-80-7367-414-4, str. 229

- V znakovém jazyce se nerozlišuje tykání a vykání společenské zvyklosti.[23]

Dalším důležitým faktem při komunikaci s neslyšícími je právo na tlumočníka, pokud o něj požádají. V přítomnosti tlumočníka je nutné hovořit s neslyšícím ne s tlumočníkem (tlumočník pouze překládá). Dále je vhodné se ujišťovat o zpětné vazbě, popř. informace vysvětlit ještě jednou nebo dát neslyšícímu možnost se na něco zeptat. Každá z neslyšících osob preferuje jiný způsob komunikace se slyšícími a je důležité je respektovat, také správně artikulovat a nekřičet. Během hovoru s neslyšící osobou je důležitá trpělivost, jednat s respektem a úctou k dané osobě.[24]

V komunitě Neslyšících jsou charakteristické určité zvyky. Neslyšící si často pouštějí televizi jako kulisu, i když se na ni nedívají. Namísto tleskání používají kmitání rukama nad hlavou. Při sezení u stolu si Neslyšící dávají své sklenice, co nejdále od sebe, aby jim nepřekážely při znakování. Poklepáním po stole si popřejí dobrou chuť k jídlu, protože tak cítí vibrace na stole. Neslyšící mají ve zvyku nechávat si otevřené dveře do kanceláří nebo do tříd, aby viděli, co se děje venku, protože to nemohou slyšet. Rovněž mají rádi společnost a často se scházejí v různých klubech. Tyto schůzky se konají za účelem sociálního kontaktu. Posedí si, popovídají si o běžných událostech, o akcích Neslyšících a problémech či zkušenostech ze zaměstnání apod. [25]

---

[23] VOJTECHOVSKÝ, Roman. *Úvod do kultúry a sveta Nepočujúcich*. 1. vyd. Bratislava: Myslím - centrum kultúry Nepočujúcich, 2011. ISBN 978-80-970601-0-7, s. 46-47

[24] TICHÝ SVĚT, Jak komunikovat s neslyšícími? [online] [cit. 20.5.2022] Dostupné z https://www.tichysvet.cz/jak-komunikovat-s-neslysicimi

[25] POTMĚŠIL, Miloň. *Úvodní stati k výchově a vzdělávání sluchově postižených*. Praha, Fortuna: 1999. ISBN 80-7168-744-8, s. 3

2 Komunikační systémy osob se sluchovým postižením

Houdková uvádí, že lze komunikaci zařadit mezi instinkty a je vlastně vrozená. Komunikace je mnohem širší pojem než samotná řeč, která je jejím nástrojem.[26]

Není to jen přenos informací ze zdroje k příjemci, ale je to i podílení se na celku komunikace a na povaze či dopadu zprávy už jen tím, že jsme přítomni. Každá komunikační výměna plní několik funkcí, např. informovat, přesvědčit, domluvit se, pobavit. Rozvinuté komunikační schopnosti můžeme považovat za jednu z nejdůležitějších podmínek pro úspěchy ve studiu, pro navazování a udržování vztahů, pro efektivní podnikání apod.[27]

Intaktní člověk využívá při komunikaci převážně sluch. Primárním problémem osob se sluchovým postižením je vytvoření funkční komunikace a eliminace komunikační bariéry. Osoba se sluchovým postižením má možnost si vybrat z repertoáru komunikačních systémů právě ty, které nejvíce vyhovují jeho komunikačnímu záměru.[28]

2.1 Primární komunikační formy

V České republice se zabývá vymezením komunikačních systémů používaných osobami se sluchovým postižením např. Hádková[29] či Horáková[30]. Pro tuto práci byla zvolena interpretace Tarcsiové[31]. Ta dělí komunikační systémy na primární komunikační formy a

---

[26] HOUDKOVÁ, Z. *Sluchové postižení u dětí.* Vyd. 1. Praha: Triton, 2005. ISBN 80-7254-623-6, str. 16

[27] VYBÍRAL, Zbyněk. *Psychologie komunikace*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-387-1, str.74

[28] ŠLAPÁK, Ivo. *Kapitoly z otorhinolaryngologie a foniatrie*. 1. vyd. Brno: Paido, 1995. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-859-3113-3, s. 37

[29] HÁDKOVÁ K., *Člověk se sluchovým postižením*. Praha: Pedagogická fakulta, 2016, ISBN 978-80-7290-619

[30] HORÁKOVÁ, Radka. *Sluchové postižení: úvod do surdopedie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0084-0

[31] TARCSIOVÁ, Darina. *Komunikačný systém sluchovo postihnutých a spôsoby prekonávania ich komunikačnej bariéry*. 1. vyd. Bratislava: Sapientia, 2005. ISBN 80-969112-7-9

sekundární komunikační formy.

Mezi primární komunikační formy řadí Tarcsiová znakový jazyk, mluvený jazyk a jeho písemná podoba. Tyto základní formy jsou samostatné jazykové systémy, které mají svá pravidla, gramatiku a poskytují adekvátní informace potřebné v komunikaci. Umožňují osobám se sluchovým postižením komunikovat v různých prostředích s různými osobami i z majoritní slyšící společnosti. Primární formy, jdou ruku v ruce se sekundárními a jsou základem pro jejich využívání.[32]

2.1.1 Znakový jazyk

V každém státě na zemi, kde žijí osoby se sluchovým postižením, se vyvinul i znakový jazyk. Pro každou zemi je specifický a je vázán na jazyk dané země. U nás se jedná o český znakový jazyk, na Slovensku slovenský znakový jazyk apod. Někdy je mylně nazýván znakovou řečí. A také platí, že znakový jazyk není mezinárodní. Je tvořen dvěma složkami, a to složkou manuální a nemanuální. [33]

Znakový jazyk se od toho mluveného liší hlavně v simultánnosti a třídimenzionálnosti v prostoru. Mluvený jazyk klade hlásky a slova v řadě za sebou, ve znakovém jazyce můžeme některé znaky dávat za sebe, ale jiné můžeme zároveň produkovat v tom samém okamžiku nad sebou. Znakový jazyk je specifický svými dvěma nosiči významu. První nosič je manuální (tvar, pohyby, pozice rukou) a druhý nemanuální (mimika, pohyby a pozice hlavy a horní části trupu). Oba mohou být vytvářeny ve znakovém jazyce současně. Můžeme tedy zároveň pohybovat rukama i zapojit mimiku v obličeji.

Dalším odlišným znakem je využití trojrozměrného prostoru pro komunikaci. Prostor je ohraničen rozpaženýma rukama, temenem hlavy a pasem. V tomto prostoru osoba vytváří

---

[32]TARCSIOVÁ, Darina. *Komunikačný systém sluchovo postihnutých a spôsoby prekonávania ich komunikačnej bariéry*. 1. vyd. Bratislava: Sapientia, 2005. ISBN 80-969112-7-9, s. 39

[33] HÁDKOVÁ K., *Člověk se sluchovým postižením*. Praha: Pedagogická fakulta, 2016, ISBN 978-80-7290-619, str. 59

jednotlivé znaky, obsah výpovědi ovlivňuje pohyb rukou a jejich směr při pohybu, tvar rukou apod.[34]

Hádková dále uvádí, že základní charakteristikou pro jakýkoliv jazyk i ten znakový je systémovost, znakovost, dvojí členění, produktivnost, svébytnost a historický rozměr.

Systémovost značí, že všechny jazyky mají povahu systému, ve kterém jsou vztahy mezi jednotkami. Základem každého jazyka je jednotka, která má povahu znaku, u mluveného jazyka je to slovo, u znakového jazyka je základem znak, proto mluvíme o znakovosti. Dvojí členění označuje v mluveném jazyce morfémy, které se dále dělí na fonémy. Ve znakovém jazyce se jedná o manuální a nemanuální složku znaku. Všechny jazyky se skládají z počtu jednotek, který je omezen. Lze z něj tvořit pomoci daných pravidel neomezené množství slov a vět. Ve znakovém jazyce se jedná o místa artikulace, která jsou též omezená, ale lze z nich tvořit neomezené množství výpovědí, můžeme tedy říct, že je znakový jazyk produktivní. Svébytnost v mluveném i znakovém jazyce znamená, že můžeme vyjádřit jak minulost, tak přítomnost i budoucnost, dále také hovořit o věcech blízkých i vzdálených současnosti. Znakový jazyk má jako jiné jazyky historický rozměr. Všechny jazyky na světě prošly a prochází vývojem a změnami, nahrazování zastaralých slov jinými apod.[35]

2.1.2 Mluvený jazyk a jeho psaná forma

K tomu, aby se člověk mohl dorozumívat, musí ovládat určitý systém znaků, kterému říkáme jazyk. Konkrétní použití znaků jazykového systému je řeč. Mluvenou formu jazyka doplňují neverbální prostředky, např. gesta, mimika.

Osvojování si řeči ovlivňuje množství faktorů, přičemž u osob se sluchovým postižením hraje důležitou roli stupeň a typ sluchového postižení, věk, kdy k postižení došlo, včasnost a kvalita speciálně pedagogické péče, včasnost a kvalita přidělení kompenzačních pomůcek a individuální psycholingvistické nadání.

U osob s nedoslýchavostí, zejména s převodní, která je korigována sluchadly, nemusí být

---

[34] TARCSIOVÁ, Darina. *Komunikačný systém sluchovo postihnutých a spôsoby prekonávania ich komunikačnej bariéry*. 1. vyd. Bratislava: Sapientia, 2005. ISBN 80-969112-7-9, str. 40

[35] HÁDKOVÁ K., *Člověk se sluchovým postižením*. Praha: Pedagogická fakulta, 2016, ISBN 978-80-7290-619, str.138

řeč nápadná. Může se vyskytnout jen nesprávný přízvuk ve slovech, nesprávná melodie a dynamika výslovnosti.

Jiná situace je u dětí i dospělých s percepční nedoslýchavostí. Řeč se stává v případě nepoužívání sluchadel, a tím špatného učení se řeči, nesrozumitelnou. Většinou je narušena výslovnost sykavek a někdy také samohlásek. Slovní zásoba u nedoslýchavých může být omezená, problémy se mohou vyskytovat i v gramatické rovině jazyka.

Osoby s těžkým sluchovým postižením mají problémy ve všech oblastech řeči, a to v intenzitě hlasu, většinou má hlas i nepřirozenou polohu, dále poruše rezonance řeči, v nesprávném rytmu a také v hospodaření a koordinaci s dýcháním. Projevuje se také namáhavá artikulace, malá slovní zásoba a v gramatické stránce řeči můžeme pozorovat dysgramatizmus a agramatizmus. Pro osoby slyšící, které nemají zkušenosti s komunikací s osobami se sluchovým postižením, je řeč těchto osob ve většině případů nesrozumitelná. Těžce sluchově postiženým lidem chybí zpětná sluchová kontrola svého hlasového projevu.[36]

Psaná podoba jazyka není jen převodem mluvené řeči do psaných znaků. Stavba a syntax psané řeči je rozvinutější než stavba mluvené řeči. Problémy ve čtení a psaní jsou způsobeny nižší slovní zásobou, neznalostí jazykových prostředků, gramatiky mluveného jazyka a ustálených slovních obratů, frází a přenesených významů.[37]

2.2 Sekundární komunikační formy

Sekundární komunikační formy nejsou samostatnými jazykovými systémy, nemají vlastní gramatiku, ale vážou se na mluvený nebo znakový jazyk. Tarcsiová je rozděluje do několika skupin, a to na bimodální formu znakové komunikace, umělé znakové kódy a Makaton. Mezi specifické formy znakové komunikace řadí mezinárodní znakování, umělecké znakování a

---

[36] TARCSIOVÁ, Darina. *Komunikačný systém sluchovo postihnutých a spôsoby prekonávania ich komunikačnej bariéry*. 1. vyd. Bratislava: Sapientia, 2005. ISBN 80-969112-7-9, str. 40

[37] POTMĚŠIL, Miloň. *Úvodní stati k výchově a vzdělávání sluchově postižených*. Praha, Fortuna: 1999. ISBN 80-7168-744-8, s. 10

také dětské znakování. V dalším dělení znaků prstových uvádí Tarcsiová prstovou abecedu, pomocné artikulační znaky a cued speech. Sekundární komunikační formou je také odezírání a neverbální komunikace.[38]

2.2.1 Prstová abeceda

Prstová abeceda, nazývaná také daktylní abeceda, je nejznámějším systémem prstových znaků. Je to vizuálně motorická komunikační forma, která vyjadřuje jednotlivá písmena pomocí různých tvarů s polohami prstů. Potměšil uvádí že rozvoj prstové abecedy má pravděpodobně počátek v klášterech, kde se mniši nemohli dorozumívat pomocí mluvené řeči.[39]

Prstová abeceda vychází z písma a je tvořena uspořádáním prstů rukou, které vytváří abecední symboly. Tyto symboly znázorňují velké písmeno v jeho tištěné formě. Ve světě jsou využívány dva druhy prstové abecedy: jednoruční a dvouruční. U jednoruční abecedy se znaky provádějí dominantní rukou. Počet znaků v jednotlivých abecedách daných států, závisí na počtu hlásek daného jazyka.
Jednoruční prstová abeceda je více rozšířená ve světě, vůči dvouruční prstové abecedě je rychlejší, ale i méně srozumitelná. Dvouruční prstová abeceda je sice pomalejší, což znamená, že její vnímání je snazší. Její největší nevýhodou je, že zaměstnává obě ruce, ale výhodou je, že je více známá i mezi slyšícími osobami[40]

Uplatnění prstové abecedy najdeme hlavně ve vzdělávání žáku se sluchovým postižením, ale i v běžné komunikací. Tato forma komunikace se využívá zejména při neznámých slovech, názvech měst a obcí, při jménech a příjmeních a slovech, na které ještě není znak. Faktory ovlivňující používání prstové abecedy jsou věk a pohlaví komunikujících, téma

---

[38] TARCSIOVÁ, Darina. *Komunikačný systém sluchovo postihnutých a spôsoby prekonávania ich komunikačnej bariéry*. 1. vyd. Bratislava: Sapientia, 2005. ISBN 80-969112-7-9, s. 32
[39] POTMĚŠIL, Miloň. *Prstová abeceda*. Praha, FRPSP Praha, 1992, s. 12
[40] KRAHULCOVÁ, Beáta. *Komunikační systémy sluchově postižených*. 1. vyd. Praha: Beakra, 2014. ISBN 978-80-903863-2-7, s. 65

rozhovoru, úroveň ovládání mluveného jazyka, předchozí vzdělání a znalost prstové abecedy.[41]

2.2.2 Odezírání

Odezírání je metoda, která umožňuje vnímat a porozumět obsahu mluvené řeči pomocí zraku. Je to schopnost osob se sluchovým postižením odečítat a pochopit smysl mluvené řeči z úst, obličeje, mimiky a gest hovořícího člověka, je ale nutné mít pro schopnost odezírání vrozené vlohy. K úspěšnému odezírání je třeba znát používaný jazyk, ale i kontext rozhovoru. Ne všichni neslyšící mají vlohy na odezírání a naopak, řada slyšících lidí dokáže odezírat na dobré úrovni. U ohluchlých lidí je často způsobem, jak vnímat mluvený jazyk.[42]

Pro odezírání řeči jsou nutné určité vnitřní a vnější podmínky. Vnitřní podmínky se vážou na osobu odezírající, vnější podmínky na prostředí a osobu hovořící. Mezi vnitřní podmínky odezírání můžeme řadit dosaženou úroveň vývoje řeči, rozsah slovní zásoby, úroveň osvojení gramatiky mluveného jazyka, emoce a stav organismu, dobré zrakové vnímání, schopnost předvídat, sociální zkušenosti a pozitivní citový kontakt odezírajícího k hovořícímu.

Mezi nejdůležitější vnější podmínky patří: stálý a nepřerušovaný oční kontakt, osvětlení obličeje mluvící osoby, vzdálenost (0,5-4 metry), stejná výšková úroveň hlavy hovořícího a odezírajícího, technika mluvení, výběr jazykových prostředků ze strany hovořícího, absence překážky mezi odezírajícím a mluvícím (cigareta, žvýkačka, sluneční brýle, výrazná gestikulace rukou).[43]

Je možné vymezit tři stupně odezírání, které na sebe navazují. Ideovizuální odezírání

---

[41] TARCSIOVÁ, Darina. *Komunikačný systém sluchovo postihnutých a spôsoby prekonávania ich komunikačnej bariéry*. 1. vyd. Bratislava: Sapientia, 2005. ISBN 80-969112-7-9, str.

[42] JANOTOVÁ, Naděžda. *Odezírání u sluchově postižených*. 1. vyd. Praha: Septima, 1999. ISBN 80-721-6082-6, s. 13

[43] TARCSIOVÁ, Darina. *Komunikačný systém sluchovo postihnutých a spôsoby prekonávania ich komunikačnej bariéry*. 1. vyd. Bratislava: Sapientia, 2005. ISBN 80-969112-7-9, str. 40

(globální, pasivní, primární) je jednoduchá první forma odezírání, při které dítě nesdružuje obraz obličeje s artikulovaným slovem, ale s představou. Dítě tuto formu využívá při odezírání jmen a výrazů běžné frazeologie (ano, ne, dobrý den). Vizuálně fonetické odezírání (technické, lexikální) dosahuje jedinec v období vyvozování hlásek a slov a na začátku nácviku odezírání. Používá se při zdokonalování artikulace, při nácviku nových a těžších slov, kde je důležité vizuálně technické zapamatování. Základem ideatívního odezírání (rozumové, integrální) je poznávat obličejové pozice mluveného slova, uložit do zrakové paměti globální obraz slova či věty a z celku usuzovat význam výpovědi. Z pochopení obsahu výpovědi je možné doplnit to, co se nedá odezírat.[44]

Důležitou podmínkou odezírání je viditelnost hlásek, která není u všech stejná. Samohlásky jsou opticky výraznější a dobře rozlišitelné na rozdíl od souhlásek. Samohlásky se od sebe vzájemně liší pouze velikostí čelistního úhlu a zaokrouhlením rtů, proto k jejich záměně dochází jen zřídka. Souhlásky se dělí do kinematických skupin, v rámci, kterých je nelze diferencovat pomocí zraku. Souhlásky L, R, J jsou snadno odezíratelné, proto nedochází tak často k jejich záměně. Souhlásky K, G, CH, H nelze odezírat v podstatě vůbec a některé souhlásky mají totožné kinémy (PBM, TDN, SCZ, SCZ, FV). Odezírající osoba nedokáže pouze na základě zraku určit, o jakou hlásku jde a musí si tyto informace doplnit prostřednictvím psychické složky odezírání s tím, kdo k ní mluví. Zrakem vnímá pohyby mluvidel a tyto vizuální obrazy naplňuje obsahem.[45]

Odezírání má i své nevýhody. Dochází při něm k mnoha omylům a záměnám. Jeden z takových omylů nastane, když odezírající osoba odpoví při špatném odezření na něco úplně jiného, než bylo řečeno. Často dochází k záměně hlásek a následně k záměně slov. Odezírání také stěžuje např. předkus u hovořící osoby, řečové postižení nebo pokud hovořící osoba nezná správnou techniku artikulace. Nevýhodou je také rychlá unavitelnost při odezírání,

---

[44] STRNADOVÁ, Věra. *Odezírání jako schopnost*. 2., opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočníků znakového jazyka, 2008. ISBN 978-80-87218-05-1, s. 20

[45] JANOTOVÁ, Naděžda. *Odezírání u sluchově postižených*. 1. vyd. Praha: Septima, 1999. ISBN 80-721-6082-6, s. 24

proto není možné odezírat dlouhý mluvený projev.[46]

2.3 Kompenzační pomůcky pro osoby se sluchovým postižením

Kompenzační pomůcky můžeme definovat jako velké spektrum speciálních elektroakustických přístrojů, které umožňují zesílení zvuku a tím umožňují osobám se sluchovým postižením lépe překonávat své postižení. Řadíme sem především sluchadla, kochleární implantáty, FM pojítka, osobní zesilovače a indukční smyčky.[47]

2.3.1 Akusticko - technické pomůcky

Havlík řadí mezi akusticko technické pomůcky, které slouží ke komunikaci, např. sluchadla, kochleární implantáty, elektronickou poštu. Patří sem také pomůcky, které pomáhají při získávání informací a jsou to: audioporty, počítače a televizor. Dále také budíky, hodinky, alarmy, požární hlásiče a jiná signalizační zařízení, které jsou upraveny tak, že signalizují světelně nebo vibračně.[48]

U osob s nedoslýchavostí se postižení koriguje většinou sluchadlem. Je to elektroakustický přístroj, který zesiluje a moduluje zvuky. Skládá se z mikrofonu, zesilovače, reproduktoru, vypínače, potenciometru, baterie a z modulačních prvků.
Je možné dělit sluchadla z různých hledisek. Podle tvaru sluchadla jsou to kapesní, závěsná, zvukovodová a brýlová sluchadla. Podle způsobu přenosu akustického signálu existují sluchadla pro kostní nebo vzdušné vedení. Podle stupně zesílení rozlišujeme sluchadla pro

---

[46] KRAHULCOVÁ, Beáta. *Komunikační systémy sluchově postižených*. 1. vyd. Praha: Beakra, 2014. ISBN 978-80-903863-2-7, s. 68

[47] HÁDKOVÁ K., *Člověk se sluchovým postižením*. Praha: Pedagogická fakulta, 2016, ISBN 978-80-7290-619, str. 65

[48] HAVLÍK, Radan. *Sluchadlová propedeutika*. Vyd. 1. Brno: Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů, 2007. ISBN 978-80-7013-458-0, s. 47

lehké, středně těžké, těžké nebo velmi těžké sluchové vady. Podle způsobu zpracování akustického signálu známe analogová a digitální sluchadla.[49]

Sluchadla je třeba nastavit vzhledem k individuální potřebě osoby se sluchovým postižením, podle její sluchové ztráty a prostředí, ve kterém se pohybuje. Řečový akustický signál nesmí překročit hladinu, při které je poslech nepříjemný. Proto mají sluchadla možnost automatické kontroly zesílení v závislosti na hlasitosti přijímaného zvuku. Velkou roli při ovlivňování akustiky má ušní koncovka spojená se sluchadlem hadičkou, která je pro každého vyrobena individuálně.[50]

Kochleární implantát je elektronická pomůcka, která nahrazuje smyslovou funkci ucha, přenáší tedy přímou elektronickou stimulaci sluchového nervu, sluchové vjemy a tím obejde poškozené vláskové buňky.
Implantace je vhodná pro osoby s oboustrannou hluchotou, velmi těžkou nedoslýchavostí. Podmínkou pro implantaci je nepoškození sluchového nervu, což je možné zjistit speciálním vyšetřením.
Kochleární implantát se skládá z vnější a vnitřní části. Vnitřní část je vložena do spánkové kosti a sestává z přijímače uloženého pod kůží a ze svazku elektrod, který se vsouvá do kochley. Venkovní část se skládá z řečového procesoru a mikrofonu s vysílací cívkou, které jsou umístěny za uchem.[51]

Kandidáti na kochleární implantaci, prochází mnoha vystřeními, mezi ně patří i vyšetření neurologické, psychologické apod. Tato vyšetření jsou důležitá pro posouzení zvládnutí následné pooperační rehabilitace a dobré prognózy pro řečový rozvoj. Kritériem pro zavedení kochleárního implantátu je informovanost a respektování možných rizik a omezení

---

[49] POTMĚŠIL, Miloň. *Úvodní stati k výchově a vzdělávání sluchově postižených*. Praha, Fortuna: 1999. ISBN 80-7168-744-8, s. 35

[50] HAVLÍK, Radan. *Sluchadlová propedeutika*. Vyd. 1. Brno: Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů, 2007. ISBN 978-80-7013-458-0, str. 49

[51] HÁDKOVÁ K., *Člověk se sluchovým postižením*. Praha: Pedagogická fakulta, 2016, ISBN 978-80-7290-619, str. 76 - 89

souvisejících s jeho zavedením a také souhlas s pravidelnými kontrolami a řádná účast při pooperační rehabilitaci.

Rehabilitace u osob po voperování kochleárního implantátu je dlouhodobý proces, který začíná již před operací, kdy probíhají právě zmíněná vyšetření a spolupráce s mnoha odborníky. Po operaci je u rehabilitace důležité využívat kochleární implantát celý den, u dětských pacientů je důležité zapojení rodičů, dále dojíždění na seřizování implantátu a svůj velký význam má rovněž práce logopeda.[52]

2.3.2 Vizuálně - technické pomůcky

Komunikační prostředky založené na využití písma umožňují komunikaci na dálku, získávání informací, účast na akcích, možnosti dalšího vzdělávání a pracovního uplatnění. Využívají se k tomu hlavně počítače, internet, chat, e-mail, mobilní telefony a skryté titulky v televizi. Tyto pomůcky mohou pomáhat v rozvoji slovní zásoby u osob se sluchovým postižením.[53]

Především internet dal v posledních desetiletích možnost osobám se sluchovým postižením získávat nové informace, poznatky, napojení na organizace pro osoby se sluchovým postižením apod.[54]

---

[52] HÁDKOVÁ K., *Člověk se sluchovým postižením*. Praha: Pedagogická fakulta, 2016, ISBN 978-80-7290-619, str. 89

[53] KRAHULCOVÁ, Beáta. *Komunikační systémy sluchově postižených*. 1. vyd. Praha: Beakra, 2014. ISBN 978-80-903863-2-7, s. 70

[54] HÁDKOVÁ K., *Člověk se sluchovým postižením*. Praha: Pedagogická fakulta, 2016, ISBN 978-80-7290-619, str. 97

3 Profesní uplatnění osob se sluchovým postižením

Profesní uplatnění osob se sluchovým postižením je problematika s celoplošným rámcem, která se dotýká každé sféry dané oblasti. Tento rozměr si drží přední místo mezi problematickými aspekty sluchového postižení. I navzdory všem legislativním opatřením, je v našich podmínkách stále vysoká nezaměstnanost osob se sluchovým postižením.
Pokud má kariérové poradenství probíhat správně, je důležité vědět, s jakou skupinou osob se pracuje, a jaká mohou být jejich specifika vyplývající z druhu a stupně sluchového postižení.[55]

3.1 Vzdělávání a profesní příprava osob se sluchovým postižením

Už od počátku lidské společnosti se objevují zmínky o osobách se sluchovým postižením a přístupech společnosti, které se s odrazem na kulturu či danou dobu měnily. Každá doba přináší s sebou určitý způsob péče o osoby se sluchovým postižením. S výchovou se postupem času začalo spojovat i vzdělávání, a tedy i profesní příprava osob se sluchovým postižením. Pohled na tyto změny nám může pomoci pochopit některé dnešní postoje, které jsou přítomny v dnešní společnosti.

Přístup k osobám se sluchovým postižením se ve starověku a středověku omezoval na základní péči. Ve starověkém Řecku, kde se prosazovala myšlenka „Kalokagathie“, děti s postižením po dovršení 6 let byly zabíjeny. Podobný přístup byl zvolen i v Římě, kde myšlenka kalokagathie stála na zdravých a silných bojovnících.
Jedním z prvních, kdo se zabýval osobami se sluchovým postižením, byl Aristoteles. Ve svém spise o fungování lidského těla se zmiňuje, že vše, co vstupuje do vědomí, musí nejprve

[55] FRIEDMANN, Zdeněk. Motivy a okolnosti oboru u studentů středních odborných učilišť. In: Z. FRIEDMANN, et al., Profesní orientace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a jejich uplatnění na trhu práce. Brno: Masarykova univerzita. 2011. ISBN 978-80-210-5602-2, s. 42

projít smyslovým orgánem. Pokud některý orgán chybí, v případě ucha je spíše nefunkční, chybí i část znalostí, u sluchového postižení jde tedy o mluvenou řeč a s ní spojenou sociální život.[56]

Po Aristotelovi se zbýval otázkou osob se sluchovým postižením katolický kněz svatý Augustin, ani on však ještě nevěřil a nepodpořil myšlenku vzdělávání těchto osob. Za prvního učitele je považován až šlechtic a mnich v jedné osobě Pedro Ponce de Leon v 16. století. Po něm se zabývali péčí a vzdělání o osoby se sluchovým postižením např. Marco Pablo Bonet, Charles Michel de l'Eppé, Edward Minera Gallaudet a řada dalších.
V Českých zemích vznikla první škola v roce 1786, jejím prvním ředitelem byl Karel Berger a byla nazývána ústavem. Škola se mnohokrát stěhovala kvůli stále většímu počtu žáků. Postupně přibývala i další zařízení tohoto typu v Čechách.[57]

Na základní vzdělávání později navázaly učňovské školy, které připravovaly žáky se sluchovým postižením na jejich další profesi. V roce 1920 Zemský spolek pro péči o hluchoněmé založil učňovskou školu pro hluchoněmé v Praze. Učňům se dostávalo odborného výcviku a znalostí z obecně vzdělávacích předmětů. V roce 1928 se žák mohl vyučit v oboru zámečník, klempíř, automontér, optik, rytec, truhlář, čalouník, fotograf, knihař, malíř pokojů, lakýrník, zlatník, klenotník, štukatér, keramik, brašnář, zahradník, brusič drahokamů, mozaikář, soustružník, pekař, krejčí a švadlena, modistka. Tento omezený výběr učebních oborů souvisí s mizivým počtem možností, které měli neslyšící za socialismu.[58]

V dalších letech se výběr oborů pro osoby se sluchovým postižením příliš neměnil. Byly to většinou odbory učňovské a zaměřené manuálně. U dívek to byl obor švadlena a u chlapců

---

[56] FRIEDMANN, Zdeněk. Motivy a okolnosti oboru u studentů středních odborných učilišť. In: Z. FRIEDMANN, et al., Profesní orientace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a jejich uplatnění na trhu práce. Brno: Masarykova univerzita. 2011. ISBN 978-80-210-5602-2, s. 24

[57] HÁDKOVÁ K., *Člověk se sluchovým postižením*. Praha: Pedagogická fakulta, 2016, ISBN 978-80-7290-619, str.161 - 172

[58] GROMA, Marian. Kariérové poradenstvo a možnosti facilitácie kariérového vývinu nepočujúcich. Bratislava: Univerzita Komenského. 2012. ISBN 978-80-223-3297-2, s. 32

zámečník, obuvník, truhlář ... Po roce 1948 byly školy pro osoby se sluchovým postižením zestátněny a nazvány školami „pro mládež vyžadující zvláštní péči.[59]

V období 50. až 60. let 20 století vznikají postupně první instituce výchovného poradenství, které vytvářejí poradenské služby pro volbu povolání. Na základních školách byla pro 6. - 9. ročníky zřízena funkce výchovného poradce. Ten byl pomocníkem ředitele školy při organizování výchovné práce s žactvem pro správnou volbu povolání, při péči o talentované i zaostávající žáky a mládež, u které se projevují výchovné potíže.
V 60. letech se začalo budování pozdějších okresních pedagogicko-psychologických poraden. Jejich úkolem bylo pomáhání v oblasti problémů psycho – didaktických a psychologicko – výchovných, ale i v oblasti pracovní orientace a volby povolání
V 70. letech 20 století V roce 1978 bylo pedagogicko-psychologické poradenství uzákoněno, avšak v souladu tehdejšími prioritami jako systém tzv. výchovného poradenství. Po roce 1989 došlo k organizačním a institucionálním změnám v oblasti pedagogicko-psychologického poradenství, vznikala nová poradenská pracoviště zaměřená na klienty se zdravotním postižením, speciálně-pedagogická centra a klienty s poruchami chování se pak zabývala střediska výchovné péče.[60]

Další změnou, která pomohla osobám se sluchovým postižením k lepšímu uplatnění na trhu práce, bylo založení gymnázia pro mládež s "vadami sluchu", které vzniklo v roce 1969. Studium na gymnáziu umožňovalo kvalitnější přípravu pro studium na vysoké škole. V roce 1987 vzniklo samostatné odborné učiliště v Brně, které nabízelo kromě tradičních oborů (mechanik a švadlena) i odbory obráběč kovů, klempíř, lakýrník a kadeřnice a ve Velkém Meziříčí přibyl obor elektro výroba. S novými odbory pro osoby se sluchovým postižením se rozvíjelo i poradenství v oblasti profesního uplatnění, rozšiřovaly se možnosti dalšího vzdělávání, které vedly k lepšímu uplatnění na trhu práce. V 90. letech vznikají první odbory na vysokých školách pro osoby se sluchovým postižením a poradenská centra pro podporu

[59] GROMA, Marian. Kariérové poradenstvo a možnosti facilitácie kariérového vývinu nepočujúcich. Bratislava: Univerzita Komenského. 2012. ISBN 978-80-223-3297-2, s. 35
[60] GROMA, Marian. Kariérové poradenstvo a možnosti facilitácie kariérového vývinu nepočujúcich. Bratislava: Univerzita Komenského. 2012. ISBN 978-80-223-3297-2, s. 38

studentů se specifickými potřebami, kam spadají i osoby se sluchovým postižením.[61]

Sluchové postižení neznamená neschopnost a očekávání ochraňování, ale spíše zohlednění k potřebám a snahu a ochotu pomoci. Základní snahou ve výuce osob se sluchovým postižením je, aby postižení nelimitovalo rozvoj schopností člověka a aby mohli dosáhnout takového vzdělání, ke kterému mají intelektové předpoklady.
V současnosti mohou žáci se sluchovým postižením navštěvovat střední odborná učiliště, odborná učiliště a střední školy pro sluchově postižené, které nabízejí širší škálu možností pro pracovní zaměření.[62]

3.1.1 Základní vzdělávání žáků se sluchovým postižením

Základní vzdělávání připravuje žáky na život. Je důležité formovat správný vztah k sobě i práci a umět je motivovat již od nejútlejšího věku ať už doma, nebo ve vzdělávacích institucích. Vzdělání má neocenitelný význam a základní vzdělání je jeden z prvních kroků, který je povinným ve výchovně vzdělávací soustavě. Vzdělávání žáků se sluchovým postižením probíhá ve dvou vzdělávacích proudech, a to v běžném systému vzdělávání, nebo ve školách pro osoby se sluchovým postižením. O výběru školy rozhodují rodiče.[63]

Zařazením žáků se sluchovým postižením do běžné základní školy přináší mnoho pozitivního ale i překážky, které je nutné překonávat. Pokud se rodiče rozhodnou zařadit své dítě do této školy, je důležitá podpora nejen z jejich strany, ale také připravenost pedagoga a metodické vedení ze strany speciálního pedagoga ze speciálně pedagogického centra pro sluchově postižené. O zařazení žáka se sluchovým postižením rozhoduje ředitel dané školy,

---

[61] GROMA, Marian. Kariérové poradenstvo a možnosti facilitácie kariérového vývinu nepočujúcich. Bratislava: Univerzita Komenského. 2012. ISBN 978-80-223-3297-2, s. 40
[62] FRIEDMANN, Zdeněk. Motivy a okolnosti oboru u studentů středních odborných učilišť. In: Z. FRIEDMANN, et al., Profesní orientace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a jejich uplatnění na trhu práce . Brno: Masarykova univerzita. 2011. ISBN 978-80-210-5602-2, s. 68
[63] OPATŘILOVÁ, Dagmar a Lucie PROCHÁZKOVÁ. *Předprofesní a profesní příprava jedinců se zdravotním postižením*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5536-0, s. 24

který se řídí doporučením a radami odborného týmu ze speciálně pedagogického centra pro sluchově postižené. Ve většině případů zařazují do běžných základních škol slyšící rodiče žáků se sluchovým postižením, nebo žáků s kochleárním implantátem. Žákům takto zařazeným může být pro větší míru podpor přidělen také asistent pedagoga.[64]

Na běžných základních školách, ale i ve školách pro sluchově postižené se vyučuje dle rámcového vzdělávacího programu, ze kterého si každá škola vytváří vlastní školní vzdělávací program, do kterého se mohou zařazovat speciální vyučovací předměty. Velký důraz je kladen na rozvoj osobnosti žáků, logopedickou péči, řečovou výchovu, reedukaci sluchu, rozvoj orálních a manuálních komunikačních systémů. V mnoha případech vyučují podle upravených osnov a aktuálně modifikují výukové metody podle individuálních potřeb sluchově postižených žáků.
Základní škola pro sluchově postižené může využívat při vzdělávání orální přístup, dvojjazyčný přístup nebo přístup uplatňující zásady totální komunikace. Výuka probíhá při maximálním počtu 8-10 žáků a je postavena na individuálním přístupu. Často jsou tyto školy internátního typu a děti zde tráví jak výchovně vzdělávací část, tak i volný čas. Všechny základní školy pro sluchově postižené využívají ustanovení § 46 odst. 3) školského zákona, které říkají, že základní vzdělávání pro žáky se zdravotním postižením může s předchozím souhlasem ministerstva trvat deset ročníků, přičemž první stupeň je tvořen 1. - 6. ročníkem a druhý stupeň 7. - 10. ročníkem.[65]

3.1.2 Profesní orientace žáků a osob se sluchovým postižením

V posledních ročnících základní školy začínají žáci uvažovat o svém budoucím povolání. U jedinců, jejichž zdravotní stav je narušen, je velmi důležitý správný výběr povolání. Důležitým hlediskem při výběru profese u osob se sluchovým postižením je komunikace.

---

[64] HÁDKOVÁ K., *Člověk se sluchovým postižením*. Praha: Pedagogická fakulta, 2016, ISBN 978-80-7290-619, str.194
[65] FRIEDMANN, Zdeněk. Motivy a okolnosti oboru u studentů středních odborných učilišť. In: Z. FRIEDMANN, et al., Profesní orientace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a jejich uplatnění na trhu práce. Brno: Masarykova univerzita. 2011 ISBN 978-80-210-5602-2, s. 252

Žák se sluchovým postižením musí myslet při výběru na to, zda je u jím zvolené profese důležitá mluvená řeč a zda ji ovládá dostatečně na to, aby se bez problémů zapojil do kolektivu a práci zvládl.[66]

Doležal a Vítková uvádí, že i přes vytváření nových podmínek pro uplatnění se na trhu práce jsou stále přítomny faktory, které působí na žáky se sluchovým postižením už na začátku výběru svého povolání. To má jistě vliv na jejich představy a aspirace i na možnosti profesní přípravy a v konečném důsledku i na samotné uplatnění se na trhu práce. Představy o budoucím povolání těchto osob se z toho důvodu nevážou na jejich osobní ambice a sny, ale přizpůsobují se omezení, které z postižení vyplývá. Zde je omezený výběr dalšího vzdělávání, ale i o nedostatek pracovních míst, kde by se lidé se sluchovým postižením mohli uplatnit.[67]

Dnes si žáci se sluchovým postižením mohou vybírat z většího množství středních škol než v minulosti. Mohou navštěvovat střední odborná učiliště, odborná učiliště a střední odborné školy pro sluchově postižené nebo gymnázia. Kromě uvedených škol pro osoby se sluchovým postižením se mohou žáci přihlásit na jakoukoliv jinou střední školu běžného typu. Nejčastějšími studijními obory, které navštěvují žáci se sluchovým postižením jsou např. švadlena, malířské a lakýrnické práce, kuchař, číšník, pekař, strojní mechanik, elektrikář, zahradník.
S přibývajícím počtem absolventů středních škol s maturitou se zvyšuje i zájem o studium na vyšších odborných školách a také na vysokých školách. Pokud se podaří těmto studentům dosáhnout vysokoškolského vzdělání, mohou mít větší možnost uplatnění na trhu práce.[68]

---

[66] PIPEKOVÁ, Jarmila. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 3., přeprac. a rozš. vyd. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-198-0, s. 42

[67] DOLEŽEL, Rudolf, VÍTKOVÁ, Marie. Zaměstnávání osob se zdravotním postižením. Příručka pro zaměstnavatele k projektu OPR LZ. Aktivizační a vzdělávací centrum. Brno: Paido. 2007. ISBN 978-80-7315-143-0, s. 102

[68] PIPEKOVÁ, Jarmila. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 3., přeprac. a rozš. vyd. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-198-0, s. 56

Je možné uvést doporučení, jak zvyšovat motivaci u žáků se sluchovým postižením ke studiu:

- zveřejňovat příběhy úspěšných neslyšící žáků. Tyto příběhy mohou přispět ke zvýšení očekávání sama od sebe– získání vzorů a inspirace;
- rozvíjet u dětí se sluchovým postižením od útlého věku osobnostní vlastnosti, které jsou spojeny s úspěchem;
- pracovat i s rodiči a pomáhat jim pochopit ústřední roli, kterou mají v rozvoji jazyka a komunikace v prvních letech života jejich dítěte;
- zapojovat rodiče a posilovat na všech úrovních vzdělávání jejich dítěte;
- rozvíjet vědeckou činnost a podporovat jejich ambice v této oblasti;[69]

V procesu profesní orientace zdravotně postižených žáků se často setkáváme s nesprávnými představami týkajícími se výběru povolání ze strany samotných žáků nebo jejich rodiny. Proto klademe důraz zvláště na poradenskou podporu i při volbě povolání.
Nejčastějšími příčinami nevhodně zvoleného učebního oboru jsou:

- přecenění schopností dítěte ze strany zákonných zástupců,
- postižení žáci nemají dostatek informací,
- pro povolání se rozhodují na základě jednoho faktoru, a nikoliv na základě komplexních poznatků o povolání,
- neznalost kontraindikace, pro kterou je dané povolání nevhodné,
- často nemají dostatečné informace o tom, jaké profese jim mohou být v souvislosti s postižením doporučené. [70]

[69] OPATŘILOVÁ, Dagmar a Lucie PROCHÁZKOVÁ. *Předprofesní a profesní příprava jedinců se zdravotním postižením*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5536-0, s. 25

[70] DOLEŽEL, Rudolf, VÍTKOVÁ, Marie. Zaměstnávání osob se zdravotním postižením. Příručka pro zaměstnavatele k projektu OPR LZ. Aktivizační a vzdělávací centrum. Brno: Paido. 2007. ISBN 978-80-7315-143-0, s. 105

3.1.3 Středoškolské vzdělávání žáků se sluchovým postižením

Dalším a rozhodujícím krokem v životě žáka je přechod z role žáka na základní škole do role žáka navštěvující střední školu, který výběrem střední školy může často ovlivnit svou profesní cestu. Žák si vybírá svou budoucí profesi a střední školu si vybírá na základě mnoha faktorů.

Samozřejmostí je zařazování žáků se sluchovým postižením do běžných škol – střední odborné učiliště, odborné učiliště, gymnázia. Střední školu běžného typu může student se sluchovým postižením absolvovat při využití podpůrných opatření a vstřícného jednání zaměstnanců školy a podpory rodiny a přátel.[71]

Do soustavy středních škol pro žáky se sluchovým postižením patří odborná učiliště, střední odborná učiliště, střední odborné školy a gymnázium. Nejčastěji vyhledávané obory byly zmíněny v předchozí kapitole. Střední vzdělání ukončené maturitou je možné získat na Střední zdravotnické škole v Praze v Radlicích (obor zubní technik), Střední průmyslové škole oděvní (Brno), Střední průmyslové škole elektrotechnické (Valašské Meziříčí), Střední pedagogické škole (Hradec Králové) a na Gymnáziu (Praha - Ječná ulice), ale i na mnoha jiných školách.[72]

3.1.4 Vysokoškolské vzdělávání studentů se sluchovým postižením

Česká republika se na základě evropského standardu zavázala zajistit zapojení studentů se specifickými vzdělávacími potřebami do vysokoškolského systému vzdělání. Této myšlence napomáhají i zákony vztahující se na vzdělávání osob.[73]

---

[71] HÁDKOVÁ K., *Člověk se sluchovým postižením*. Praha: Pedagogická fakulta, 2016, ISBN 978-80-7290-619, str. 199

[72] FRIEDMANN, Zdeněk. Motivy a okolnosti oboru u studentů středních odborných učilišť. In: Z. FRIEDMANN, et al., Profesní orientace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a jejich uplatnění na trhu práce . Brno: Masarykova univerzita. 2011. ISBN 978-80-210-5602-2, s.72

[73] DOLEŽALOVÁ, Lenka. *Terciární vzdělávání studentů se sluchovým postižením v České republice*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-5993-1, s. 34

Jedním z nich je zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách, který hovoří o rovnoprávném zapojení těchto občanů do běžného života. Stejnou myšlenku můžeme najít i v jiných dokumentech a to např. Listina základních práv a svobod či Národní plán pro vyrovnávání příležitostí pro osoby se zdravotním postižením. I tyto dokumenty přispívají k modernizaci vysokoškolského studia. Dále tento zákon obsahuje popis opatření, které jsou nutné zajistit pro studenty se zdravotním postižením, tedy i studenti se sluchovým postižením. Je možné je popsat takto:

- zajištění zpřístupnění forem přijímacího řízení
- zabezpečení materiálového a přístrojového vybavení potřebného ke studiu
- zajištění dostupných služeb jako např. tlumočníků, asistentů a odborníků
- školení pro pracovníky na vysokých školách a osvěta v oblasti komunikace, práce a pomoci
- informovanost o možnostech studia na příslušné vysoké škole a možnosti zabezpečení podmínek při studiu
- organizace poradenství a spolupráce s jinými institucemi (psychologické poradenství, sociálně-právní poradenství, profesní příprava ...)[74]

V České republice nefunguje žádná „speciální“ vysoká škola, proto vzdělávání probíhá formou inkluze a podporou poradenských center, které zajišťují komplexní služby. V současnosti jsou v České republice dva studijní obory, které jsou primárně určeny studentům se sluchovým postižením. Jde o bakalářský a navazující magisterský obor Čeština v komunikaci neslyšících na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a bakalářský obor Výchovná dramatika neslyšících na JAMU v Brně.[75]

---

[74] DOLEŽALOVÁ, Lenka. *Terciární vzdělávání studentů se sluchovým postižením v České republice*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-5993-1, s. 31

[75] DOLEŽALOVÁ, Lenka. *Terciární vzdělávání studentů se sluchovým postižením v České republice*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-5993-1, s. 36

3.2 Podpora profesního uplatnění osob se sluchovým postižením

Podpora pro osoby se zdravotním postižením je ukotvena i v mezinárodních dokumentech a předpisech. Tyto dokumenty stanovují právo na vytvoření vhodných pracovních podmínek pro osoby se zdravotním postižením. Jedním z nejdůležitějších je Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech (1966), který dává právo každému člověku na uspokojivé pracovní podmínky, které zahrnují nárok na minimální odměnu, odpovídající mzdu a stejnou odměnu za práci stejné hodnoty bez jakéhokoli rozlišování. Dále také bezpečné a zdraví neškodné pracovní podmínky, stejnou příležitost pro všechny v dosažení postupu v zaměstnání, a to pouze na základě délky zaměstnání a jeho schopností.[76]

Dalším dokumentem je např. Evropská sociální charta, která upravuje pracovní podmínky a právo na bezpečné a zdravé pracovní podmínky. Také Standardní pravidla OSN pro vyrovnávání příležitostí pro osoby se zdravotním postižením (1993). Dokumentem OSN, který komplexně upravuje problematiku zdravotně postižených osob na mezinárodní úrovni, a zároveň nejdůležitějším mezinárodním nástrojem ochrany zdravotně postižené, je Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením.
Ústava České republiky obsahuje Kodex správných postupů pro zaměstnávání osob se zdravotním postižením. Dalším dokumentem je Listina základních práv a svobod.
Dále také Zákon č. 262/2006 Sb., zákoníku práce upravuje pracovní podmínky, kde je možné rozlišit obecné pracovní podmínky a zvláštní pracovní podmínky některých skupin osob (ženy, mladiství, osoby pečující o dítě nebo jinou osobu a osoby se zdravotním postižením).[77]

Jedním ze základních cílů hospodářské a sociální politiky státu je dosažení plné, produktivní a svobodně zvolené zaměstnanosti. Právo na zaměstnání bez ohledu na rasu, barvu pleti,

---

[76] PROCHÁZKOVÁ, Lucie. *Možnosti pracovního uplatnění lidí s postižením - současné trendy v České republice a v zahraničí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7607-5, s.61

[77] PROCHÁZKOVÁ, Lucie. *Možnosti pracovního uplatnění lidí s postižením - současné trendy v České republice a v zahraničí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7607-5, s. 62

pohlaví, jazyk, náboženství, politické nebo jiné smýšlení, členství v politických stranách nebo příslušnost k politickým hnutím, národnost, etnický nebo sociální původ, majetek, zdravotní stav nebo věk, je jedním ze základních práv občana.

Vychází se z toho, že takovou politikou lze lépe podporovat nezaměstnané osoby, aby získaly zaměstnání, a nebyly tak závislé na ekonomické podpoře státu. Součástí státní politiky zaměstnanosti je podpora vybudování nových pracovních míst, poskytování příspěvků zaměstnavatelům při zaměstnávání uchazečů o zaměstnání, i uchazečům samotným. Jedná se zejména o následující opatření (nástroje) aktivní politiky zaměstnanosti:

- rekvalifikace
- investiční pobídky
- veřejně prospěšné práce
- společensky účelná pracovní místa
- příspěvek na zapracování
- příspěvek při přechodu na nový podnikatelský program[78]

3.2.1 Zaměstnávání osob se zdravotním postižením

V České republice má problematika zaměstnávání osob se zdravotním postižením silnou legislativní oporu především v zákoně č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti, který přinesl řadu změn. V těchto oblastech je nutné si definovat, kdo podle zákona je osoba se zdravotním postižením. Osoby se zdravotním postižením jsou definovány v zákoně o zaměstnanosti následovně: fyzické osoby, které jsou:

- orgánem sociálního zabezpečení uznány invalidními v III. stupni – osoby s těžším zdravotním postižením (dříve plný invalidní důchod)
- orgánem sociálního zabezpečení uznány invalidními v I. nebo II. stupni (dříve částečný invalidní důchod)
- osoby zdravotně znevýhodněné – zrušeno novelou k 1. 1. 2012 - rozhodnutím

[78] PROCHÁZKOVÁ, Lucie. *Možnosti pracovního uplatnění lidí s postižením - současné trendy v České republice a v zahraničí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7607-5, s. 72-73

orgánu sociálního zabezpečení uznány zdravotně znevýhodněnými[79]

Podle § 67 odst. 4) se za osoby se zdravotním postižením považují i fyzické osoby, které byly orgánem sociálního zabezpečení posouzeny, že již nejsou invalidními, a to po dobu 12 měsíců ode dne tohoto posouzení. Stát se snaží prostřednictvím aktivní sociální politiky zajistit a motivovat zaměstnavatele, aby dali možnost uplatnění na trhu práce i osobám se zdravotním postižením (dále OZP).[80]

Zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, ukládá povinnost zaměstnavateli s více než 25 zaměstnanci zaměstnat osoby se zdravotním postižením ve výši 4% celkového počtu zaměstnanců. To znamená, že pokud má zaměstnavatel např. 75 zaměstnanců, tak musí zaměstnat 3 osoby se zdravotním postižením. Tyto osoby mohou využít služeb různých agentur, jako je např. Česká unie pro podporované zaměstnávání, Rytmus o.s., Spolu - agentura podporovaného zaměstnávání.

Podle § 81 - § 83 zákona o zaměstnanosti jsou zaměstnavatelé s více než 25 zaměstnanci povinni zaměstnávat osoby se zdravotním postižením ve výši povinného podílu těchto osob na celkovém počtu zaměstnanců zaměstnavatele. Povinný podíl OZP je 4% z celkového počtu zaměstnanců. Přitom osoby s těžším zdravotním postižením (tj ve 3. stupni ID - dříve plný invalidní důchod) se započítávají jako 3 osoby se zdravotním postižením.
Samozřejmě, ne všichni zaměstnavatelé mají možnosti či zájem zaměstnávat OZP, a tak stát nabízí pro tyto zaměstnavatele náhradní řešení. Zaměstnavatel má na výběr:
Za každého „chybějícího“ pracovníka se zdravotním postižením mohou odebírat výrobky nebo služby od zaměstnavatelů zaměstnávajících více než 50% OZP. Zaměstnavatelé a samostatně výdělečně činné osoby mohou ke splnění povinnosti poskytnout v kalendářním roce své výrobky a služby nebo splnit zadané zakázky jen do výše odpovídající 36násobku

[79] DOLEŽEL, Rudolf, VÍTKOVÁ, Marie. Zaměstnávání osob se zdravotním postižením. Příručka pro zaměstnavatele k projektu OPR LZ. Aktivizační a vzdělávací centrum. Brno: Paido. 2007. ISBN 978-80-7315-143-0 s. 113
[80] PROCHÁZKOVÁ, Lucie. *Možnosti pracovního uplatnění lidí s postižením - současné trendy v České republice a v zahraničí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7607-5, s. 74

průměrné mzdy v národním hospodářství za první až třetí čtvrtletí předchozího kalendářního roku za každého přepočteného zaměstnance se zdravotním postižením zaměstnaného v předchozím kalendářním roce.[81]

Jiná forma plnění je odvod do státního rozpočtu. Výše částky, kterou je zaměstnavatel povinen odvést je 2,5násobek průměrné mzdy v národním hospodářství za 1. - 3. např.: čtvrtletí příslušného kalendářního roku. O plnění výše uvedené povinnosti je zaměstnavatel povinen informovat úřad práce do určitého období. Nesplnění těchto povinností může být sankcionováno pokutou až 1 000 000, - Kč. Stejnou pokutu může uložit úřad práce tomu,

- kdo nepřizpůsobí pracovní podmínky a pracovní prostředí na zaměstnávání osob se zdravotním postižením,
- neinformuje úřad práce o volných pracovních místech pro tyto osoby,
- nevede evidenci těchto osob a pracovních míst, které jsou pro ně vyhrazeny zaměstnavatelem,
- neplní další povinnosti ve vztahu k zaměstnávání osob se zdravotním postižením, uvedené v § 80.[82]

3.2.2 Zaměstnávání osob se sluchovým postižením

Práce je předpokladem plnohodnotného začlenění do společenského života, protože práce neslouží pouze k výrobě produktů nebo vykonání služeb, ale vytváří také sociální prostředí pro setkávání s jinými lidmi. Práce je zdrojem financí a také je to místo, kde člověk nevnímá své postižení, ale dívá se na sebe jako na soběstačného člověka, což pozitivně ovlivňuje jeho psychiku.[83]

---

[81] DOLEŽEL, Rudolf, VÍTKOVÁ, Marie. Zaměstnávání osob se zdravotním postižením. Příručka pro zaměstnavatele k projektu OPR LZ. Aktivizační a vzdělávací centrum. Brno: Paido. 2007. ISBN 978-80-7315-143-0, s. 128

[82] PROCHÁZKOVÁ, Lucie. *Možnosti pracovního uplatnění lidí s postižením - současné trendy v České republice a v zahraničí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7607-5, s. 77

[83] ŠEDIVÁ, Zoja. *Psychologie sluchově postižených ve školní praxi*. 1. vyd. Praha: Septima, 2006. ISBN 80-721-6232-2 s. 22

Obecně platí, že osoby se zdravotním postižením mají podmínky uplatnění na trhu práce podstatně těžší. Osoby se sluchovým postižením mají tyto podmínky ztížené nejen díky jinému způsobu komunikace, ale i jinému přístupu majoritní společnosti k nim, systému vzdělávání a v neposlední řadě jsou to osobnostní předpoklady každého jedince se sluchovým postižením při kompenzaci jeho důsledků. Přístup ke každému člověku se sluchovým postižením by měl být individuální. A to v rámci diagnostiky, školního vzdělávání, ale zejména co se týče pracovního uplatnění.[84]

Při hledání práce jsou úspěšnější nedoslýchaví a vyplývá to z jejich odpovídající jazykové schopnosti. Složitější se ukazuje hledání práce u osob postlingválně ohluchlých. U těchto osob záleží na zaměstnání, které prováděli před ohluchnutím. Ve srovnání s intaktní populací v oblasti pracovního uplatnění vyplynuly ze sociologického průzkumu následující výsledky:

- nižší vzdělání, jen velmi malý počet osob se sluchovým postižením dosáhl terciární vzdělání
- vyšší procento nezaměstnanosti
- zastávání nižších pracovních pozic
- nižší platové ohodnocení[85]

U lidí se sluchovým postižením je při vstupu na pracovní trh komunikační bariéra, nemožnost používat verbální řeč a telekomunikační prostředky. Mezi důvody, které jsou příčinou nezaměstnanosti postižených lidí je chybějící kvalifikace, předsudky zaměstnavatelů, nedostatek poradenských služeb, nedostatek informací na straně postiženého člověka i na straně zaměstnavatele o tom, co obnáší zaměstnávat sluchově postiženého člověka.[86]

---

[84] OPATŘILOVÁ, Dagmar a Lucie PROCHÁZKOVÁ. *Předprofesní a profesní příprava jedinců se zdravotním postižením*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5536-0, s. 84
[85] PROCHÁZKOVÁ, Lucie. *Možnosti pracovního uplatnění lidí s postižením - současné trendy v České republice a v zahraničí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7607-5, s. 90
[86] ŠEDIVÁ, Zoja. *Psychologie sluchově postižených ve školní praxi*. 1. vyd. Praha: Septima, 2006. ISBN 80-721-6232-2, s. 27

Důležitým faktorem pro uplatnění a začlenění v pracovním procesu pro osoby se sluchovým postižením je také adaptace, která může být v rámci jejich postižení delší než u běžných zaměstnanců.

Pojmem adaptace se rozumí proces aktivního vyrovnávání se s vlivy a požadavky prostředí. Pracovní adaptace zahrnuje procesy přizpůsobování se fyzikálním pracovním podmínkám (osvětlení, hluk, mikroklimatické podmínky), nárokům pracovní činnosti na poznatky, vědomosti, schopnosti, zkušenosti, režim práce a odpočinku atd. Problémy při adaptaci mohou nastat, pokud předchozí příprava neodpovídá požadavkům pracovního zařazení, pokud pracovníkovi chybí zkušenosti a pokud dochází k rozporu mezi představami pracovníka o práci a skutečností.

Cíle adaptačního procesu spočívají v dosažení toho, aby pracovník co nejlépe a co nejrychleji zvládl nároky a požadavky, které jsou na něj kladeny, získal perspektivu dalšího odborného růstu a pracovní kariéry a přiměřeně se začlenil do struktury mezilidských vztahů v pracovní skupině a do sociálního systému podniku.[87]

Dalším důležitým faktorem u zaměstnáváním osob se sluchovým postižením je diskriminace, někteří lidé se s ní nikdy nesetkají, ale mnoho z nich se s ní setkávají ať už přímo či v nepřímo.

Diskriminace lze definovat jako rovnost, rovnost zacházení, stejných možností v životě. Setkáme se s ní v různých odvětvích, a právě i v pracovně právních vztazích.

Lze ji dělit na přímou a nepřímou. U přímé diskriminace se jedná hlavně o rozdílné zacházení u osob, která mají stejná práva, např. kvůli jejímu vzhledu, etnickému původu, pohlaví, věku, zdravotnímu postižení, nebo sexuální orientaci.

Diskriminace nepřímá je mnohem méně viditelným problémem, jde o jednání, které se opírá o zdánlivě neutrální kritéria a nepřímo tím znevýhodní např. ženy, které často pracují na částečný úvazek. V České republice se diskriminací zabývá tzv. antidiskriminační zákon

[87] PIPEKOVÁ, Jarmila. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 3., přeprac. a rozš. vyd. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-198-0, s. 51

(198/2009).[88]

3.3 Podpora zaměstnanosti

Státní správu v oblasti státní politiky zaměstnanosti zabezpečuje Ministerstvo práce a sociálních věcí a úřady práce. Služby pro osoby se sluchovým postižením i ostatním osobám se zdravotním postižením je profesní poradenství poskytované bezplatně. Poradenství, podporu a pomoc poskytují Informační a poradenská střediska. Poradenství probíhá buď skupinovou, nebo individuální formou. Nabízejí pomoc při:
volném vstupu na trh práce
volbě povolání
volbě rekvalifikace
zprostředkování vhodného zaměstnání
vyplácení podpory při zaměstnání a při rekvalifikaci[89]

Rekvalifikační kurzy jsou financovány převážně ze státního rozpočtu prostřednictvím správy služeb zaměstnanosti nebo jsou součástí projektu financovaného Evropskou unií. Pro osoby se zdravotním postižením je jednou ročně rekvalifikační kurz nabízen zdarma.[90] Rehabilitaci také zajišťují úřady práce nebo i jiné právnické či fyzické osoby (např. Agentury podporovaného zaměstnávání). Pracovní rehabilitace zahrnuje zejména poradenskou činnost zaměřenou na volbu povolání, teoretickou a praktickou přípravu pro zaměstnání a vytvoření vhodných podmínek pro výkon zaměstnání. Potřebné kvalifikační předpoklady dostanou osoby se zdravotním postižením na pracovištích zaměstnavatele, na chráněných pracovních

---

[88] ADVOKÁTNÍ DENÍK, Diskriminace v zaměstnání. [online] [cit. 29.6.2022] Dostupné z: https://advokatnidenik.cz/2020/02/12/diskriminace-v-zamestnani-jak-na-ni-pohlizeji-pracovnepravni-predpisy/

[89] PROCHÁZKOVÁ, Lucie. *Možnosti pracovního uplatnění lidí s postižením - současné trendy v České republice a v zahraničí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7607-5, s. 81

[90] OPATŘILOVÁ, Dagmar a Lucie PROCHÁZKOVÁ. *Předprofesní a profesn příprava jedinců se zdravotním postižením*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5536-0, s. 77

místech nebo ve vzdělávacích zařízeních státu, církví a náboženských společností, občanských sdružení. Náklady na přípravu k práci těchto osob hradí úřad práce.
Dalším způsobem podpory pro osoby se sluchovým postižením je příspěvek úřadů práce pro zaměstnavatele na vytvoření chráněného pracovního místa, příspěvek na zapracování, veřejně prospěšné práce a společensky účelná pracovní místa.

- Chráněné pracovní místo (§ 75 zákona o zaměstnanosti)
- Příspěvek na zapracování (§ 116 a § 33 zákona o zaměstnanosti)
- Veřejně prospěšné práce (§ 112 zákona o zaměstnanosti)
- Společensky účelné pracovní místa (§ 113 zákona o zaměstnanosti) [91]

Osoby s postižením při vstupu na trh práce se setkávají často s množstvím překážek. Tyto překážky jsou různého rázu. V Rakousku se touto problematickou situací zabýval například Pracovní kruh Rakouského Komité pro sociální práci. Obecně existuje jen málo výzkumů či údajů o neslyšící ve vztahu k jejich kariéře, avšak můžeme vycházet z údajů, které se týkají osob se zdravotním postižením. Výčet faktorů, které negativně ovlivňují profesní uplatnění:

- častější míra nezaměstnanosti nebo neplnohodnotné využití kapacity pracovat v důsledku daného postižení
- kariéra lidí s postižením se rozbíhá pomaleji, a to má za důsledek, že lidé s postižením se cítí méněcenní a neschopní najít si adekvátní práci
- pomaleji krystalizují jejich profesní zájmy
- vykazují nižší aspirace úroveň, což má negativní vliv na jejich kariérové volbu

Sociologický výzkum zjišťoval, jaké jsou důvody tak nízké zaměstnanosti osob s postižením. Zjištěné příčiny lze shrnout do následujících pěti bodů:

[91] PROCHÁZKOVÁ, Lucie. *Možnosti pracovního uplatnění lidí s postižením - současné trendy v České republice a v zahraničí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7607-5, s. 85

- lidé s postižením nemají adekvátní kvalifikaci
- předsudky vůči postiženým lidem
- ochrana před výpovědí podle zákona o zaměstnávání postižených
- příliš málo informací
- příliš málo poradenských služeb pro podniky [92]

Na dnešním trhu práce je vidět posun v oblasti dovedností a stejně i v oblasti informací. U lidí s postižením se však stále předpokládá, že požadovanou kvalifikaci nemají. Jedinci se zdravotním postižením jsou v individuální míře vybavení výraznými vlohami pro specifické činnosti. Jde o činnosti využívající u smyslově postižených zbylé smysly, účelně rozvíjené v procesu reedukace a kompenzace. [93]

V sousedním Německu funguje mnoho organizací, které pomáhají při začlenění osob se zdravotním postižením na trhu práce např. Agentura práce, Integrační služba, nebo Úřad pro integraci a začlenění.
Agentura práce (Agentur für Arbeit) poskytuje podporu a poradenství při hledání zaměstnání. Hledá například další vzdělávání a pracovní nabídky.
Integrační služby (Integrationsfachdienst) podporují osoby se zdravotním postižením při hledání zaměstnání. Pomáhají v práci novým zaměstnancům se podpořit. Integrační služby navíc poskytují rady a podporu v případě problémů v práci.
Rovněž radí zaměstnavatelům v otázce „zaměstnanců se zdravotním postižením“. Podporují také agenturu práce, rehabilitační agentury a integrační úřady.
Úřad pro integraci je státní orgán a má např. tyto úkoly:
Radí lidem s těžkým zdravotním postižením a pomáhá jim najít práci nebo školení. Dále také zaměstnancům a zaměstnavatelům, jak by se lidé se zdravotním postižením mohli

[92] PROCHÁZKOVÁ, Lucie. *Možnosti pracovního uplatnění lidí s postižením - současné trendy v České republice a v zahraničí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7607-5, s. 92

[93] PROCHÁZKOVÁ, Lucie. *Možnosti pracovního uplatnění lidí s postižením - současné trendy v České republice a v zahraničí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7607-5, s. 95

udržet zaměstnání nebo v dalším vzdělání kvůli práci. Zároveň i podporuje zaměstnavatele, když chtějí zaměstnat osoby s těžkým zdravotním postižením.
Integrační kancelář hradí také pomůcky, další vzdělávání, překlady a podobně. Cílem je, aby si lidé se zdravotním postižením udrželi práci nebo aby díky tomu práci získali.
A v neposlední řadě zkoumá, zda zaměstnavatelé nediskriminují zaměstnance s těžkým zdravotním postižením.[94]

[94] FAMILIENRATGEBER, Arbeiten mit Behinderung. [online] [cit. 29.6.2022] Dostupné z: https://www.familienratgeber.de/lebensphasen/bildung-arbeit/arbeiten-mit-behinderung.php#:~:text=Viele%20Beh%C3%B6rden%2C%20%C3%84mter%20und%20Beratungsstellen,Integrationsfachdienst%20k%C3%B6nnen%20helfen%20und%20unterst%C3%BCtzen.

4 Zaměstnávání osob se sluchovým postižením v Plzeňském kraji

Předchozí, teoretická část, představovala východiska pro stanovení hlavního cíle i dílčích cílů šetření. Jsou v ní uvedeny základní informace spojené se vznikem, diagnostikou a klasifikací sluchových vad a poruch, dále jsou popsány komunikační systémy, které využívají osoby se sluchovým postižením, možnosti vzdělávání, následné přípravy na budoucí povolání a pomoc při hledání zaměstnání.

Jak bylo již psáno v úvodu, výzkumná část práce bude věnována uplatnění osob se sluchovým postižením na trhu práce v Plzeňském kraji. Tato část se věnuje výzkumnému šetření, je tedy zaměřena na zjištění a objasnění stanovených výzkumných otázek a situaci na trhu práce v současné době. Má ale také za cíl vymezit problémy spojené s hledáním zaměstnání u osob se sluchovým postižením a možná řešení této situace.

4.1 Cíl výzkumného šetření

Záměrem této diplomové práce je popis situace na trhu práce u osob se sluchovým postižením. Hlavním výzkumným cílem je zjištění, jak se uplatňují osoby se sluchovým postižením na trhu práce v Plzeňském kraji. Pod pojmem uplatnění je myšleno využitelnost pracovníků, kteří mají nějaký z typů sluchového postižení.

Dílčí cíle

- Zjistit, ve které oblasti jsou sledované osoby nejvíce zaměstnány.
- Zjistit, zda se sledované osoby uplatňují v profesním životě v oboru, který vystudovaly.
- Zjistit, zda se setkávají s diskriminačním jednáním ze strany zaměstnavatelů.
- Zjistit, zda jsou sledované osoby spokojeny ve svém zaměstnání.

Na základě již zmíněných cílů, byly stanoveny tyto výzkumné otázky.

VO 1 – Pracují sledované osoby se sluchovým postižením na pozicích, které vystudovaly při profesní přípravě?

VO 2 - Mají vybrané osoby s lehčím stupněm sluchového postižení, výhodu v porovnání s osobami s těžším stupněm postižení sluchu při hledání zaměstnání?

VO 3 - Setkávají se sledované osoby s diskriminací při hledání zaměstnání?

VO 4 - Je komunikace pro sledované osoby největším problémem v zaměstnání?

4.2 Metody výzkumného šetření

Praktická část je tvořena empirickým výzkumem, v němž byla využita kvantitativní i kvalitativní forma výzkumu. Technikou pro sběr dat byl zvolen dotazník vlastní konstrukce a dále metoda polostrukturovaného rozhovoru.
Metody kvantitativní se opírají o dedukci, kdežto metody kvalitativní o indukci. To znamená, že u kvantitativního výzkumu formulujeme hypotézy, testujeme je, interpretujeme a zevšedňujeme. V kvalitativním výzkumu je pozorujeme a testujeme.[95]

Hendl uvádí, že smíšený výzkum, tedy použití obou metod při jedné výzkumné akci je výhodný, jelikož se přístupy mohou vzájemně doplňovat. Je dle něj rozumné sbírat a analyzovat data pomocí několika metod.[96]

Nejvíce využívanou metodou kvantitativního výzkumu je dotazník. Pomocí písemných dotazů získáváme písemné odpovědi. Dotazník je mnohdy volen jako zdánlivě rychlý a

---

[95] ZHÁNĚL J., HELLENBRANDT V., SEBERA M. *Metodologie výzkumu.* Brno: MU, 2014. ISBN 978-80-210-6857-5, str. 15

[96] HENDL J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2, str. 62

časově nenáročný typ výzkumu, avšak má i své nevýhody jako je např. malá návratnost, nedostatečná reprezentativnost vzorku, otázky mohou být zodpovězené někým jiným. Otázky v dotazníku mohou být otevřené, polouzavřené a otevřené.[97]

Kvalitativní metoda využita v této práci je rozhovor. Ten je jednou z nejpoužívanějších metod kvalitativního výzkumu. Prostřednictvím rozhovoru zkoumáme členy vybrané sociální skupiny za účelem získat jejich názor na dané téma. Výhodou rozhovoru je zachycení výpovědí o tématu v přirozené podobě, což je základem pro kvalitativní výzkum. Nevýhodou může být časová náročnost a pracnost ve vyhodnocování rozhovoru. Hlavními typy rozhovoru jsou polostrukturovaný a nestrukturovaný rozhovor. Polostrukturovaný rozhovor je založený na předem připraveném seznamu témat a otázek.[98]

V této práci byl tvořen dotazník s uzavřenými, polouzavřenými a otevřenými otázkami viz příloha č. 1. Dotazník obsahoval 20 otázek, ty byly tvořeny jednoduše, aby byly snadno pochopitelné pro všechny respondenty. K většině otázek byl přidán také online odkaz na otázku tlumočenou do znakového jazyka. Nejprve byl vytvořen zkušební dotazník, který byl v rámci pilotáže rozeslán vybranému vzorku respondentů. Po navrácení byl dotazník vyhodnocen a následně upraveno několik otázek, jejichž formulace byla pro respondenty obtížná a méně srozumitelná. Pomocí vybraných organizací pro sluchově postižené se dotazník dále distribuoval formou online odkazu, který byl rozeslán pomocí emailu, messenger nebo WhatsApp.

Jako druhá výzkumná metoda byl zvolen polostrukturovaný rozhovor. Pomoci předem vytvořeného schématu byl veden rozhovor s danými otázkami. Následně byla využita pro analýzu rozhovoru metoda otevřeného kódování.

Kódování představuje procesy, pomocí nichž jsou data rozebírána, systematicky koncipována a složena jiným způsobem. Gavora hodnotí otevřené kódování jako poměrně

---

[97] GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu.* 1 vyd. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931, str. 112

[98] ŠVAŘÍČEK R., ŠEĎOVÁ K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách.* Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6, str. 159-160 str. 51

efektivní a univerzální způsob realizování dat. Doporučuje volit jednotky dle významu a ke každé z nich přidělit kód, poté dochází ke slučování významově podobných kódů v pojmy. Vzájemné porovnávání pojmů, pak vede k seskupení pod kategorie. Výsledkem otevřeného kódování jsou teorie či analytický příběh.[99]

4.3 Charakteristika místa a vzorku výzkumného šetření

Jako místo výzkumného šetření byl vybrán Plzeňský kraj, kvůli znalosti tohoto kraje autorkou práce, dále na základě vlastních pracovních zkušeností z místní krajské školy – MŠ a ZŠ pro sluchově postižené Plzeň, znalost Plzeňské unie neslyšících a Spolku Neslyšících Plzeň. Pro lepší přehled o tomto kraji je nutné si přiblížit několik informací.

Plzeňský kraj je svou rozlohou třetím největším krajem v České republice, avšak počtem obyvatel se řadí na deváté místo. Metropolitním městem je Plzeň, kromě ní plní funkci center také města Klatovy, Domažlice, Tachov a Rokycany. Plzeňský kraj patří mezi průměrně ekonomicky rozvinuté kraje v ČR. Nejvýznamnější průmyslová odvětví zastoupená v tomto kraji jsou strojírenství, potravinářství, průmysl stavebních hmot a keramiky, výroba a distribuce energií a hutnictví.[100]

Výzkumný vzorek osob z Plzeňského kraje podléhal tedy třem kritériím. Prvním bylo bydliště i zaměstnání v Plzeňském kraji, dále věk osob – osoby po ukončeném alespoň základním vzdělání, které již mají zkušenost se zaměstnáním. Třetím kritériem byla sluchová vada, jakéhokoli typu. Vzorek osob byl vybrán za pomoci dvou organizací, ve kterých se sdružují osoby se sluchovým postižením. Jedná se o Plzeňskou unii neslyšících a Spolek neslyšících Plzeň. Dotazníky byly zaslány na mail těchto organizací a ty jej dále distribuovaly mezi své členy.

---

[99] GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu.* 1 vyd. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931, str. 46

[100] PLZEŃSKÝ KRAJ, Život v kraji: [online] cit. 27.5.2022 https://www.plzensky-kraj.cz/plzensky-kraj

Kvantitativní výzkum

Pro dotazníkové šetření bylo osloveno přibližně 50 osob. Respondenti byli osloveni pomocí výše zmíněných organizací pro osoby se sluchovým postižením. Poskytnutým kontaktům byl s jejich souhlasem zaslán online odkaz pro vyplnění dotazníku. Odkaz byl zaslán přes mail, messenger nebo WhatsApp. K většině otázek byl připojen videozáznam s tlumočením do českého znakového jazyka. Na dotazník odpovědělo 36 osob, z toho 20 žen a 16 mužů.

Kvalitativní výzkum

Pro kvalitativní část výzkumu bylo též pomocí organizací vybráno několik osob, které byly seznámeny s informacemi o výzkumu k dané diplomové práci. Z oslovených osob souhlasily se zúčastněním pouze 3 osoby. Polostrukturovaný rozhovor byl proveden osobní formou s informanty. Mezi zúčastněnými informanty byla 1 osoba se středně těžkou nedoslýchavostí, 1 s praktickou hluchotou a 1 osoba neslyšící. Přehled základních informací o informantech je uveden v tabulce č. 2.

Tabulka č. 2 : základní informace o informantech

	I01	**I02**	**I03**
Pohlaví	žena	žena	muž
Věk	41	25	56
Typ sluchové vady	neslyšící	nedoslýchavá	praktická hluchota
Využívání kompenzační pomůcky	nic	sluchadla	sluchadla
Preferovaný způsob komunikace v běžném životě	čzj, odezírání, mluvený jazyk	mluvený jazyk, odezírání, čzj	mluvený jazyk, odezírání, čzj
Dosažené vzdělání	střední s maturitou	střední s maturitou	střední s maturitou
Vystudovaný obor	vychovatelka	zubní technik	elektrikář
Profesní historie	2 zaměstnání	3 zaměstnání	10 zaměstnání

Zdroj: vlastní výzkumné šetření, 2022

Pro podrobnější analýzu údajů získaných z rozhovoru byly stanoveny čtyři základní kategorie a v rámci každé kategorie potom několik tematických celků patřících obsahově do vymezené kategorie.

Kategorie I.

- pohlaví, věk, typ sluchové vady
- využívání kompenzační pomůcky, způsob komunikace využívaný v běžném životě
- vzdělání (nejvyšší dosažené, typ oboru), profesní historie

Kategorie II.

- současné postavení na trhu práce (mateřská dovolená, úřad práce, podnikatel, invalidní důchod apod.)
- pracovní zařazení, zaměstnání v oboru, který osoba vystudovala
- spokojenost či nespokojenost v zaměstnání, dojíždění do zaměstnání

Kategorie III.

- způsob hledání zaměstnání (pomoc rodiny, přátel, organizací, úřad práce apod.)
- komunikace využívaná v zaměstnání

Kategorie IV.

- problematika hledání zaměstnání osob se sluchovým postižením, problémy v zaměstnání
- možnost nápravy, vyjádření vlastního názoru na zlepšení situace
- práce, kterou by si informant přál

4.4 Analýza výsledků výzkumného šetření

Tato podkapitola se zabývá výsledky výzkumného šetření. Jak bylo již výše zmíněno, realizovaný výzkum sestává ze dvou částí. První část je tvořena dotazníkovým šetřením, pro druhou část je využit polostrukturovaný rozhovor. Obou šetření se zúčastnili muži i ženy s různými typy sluchového postižení, kteří jsou již v pracovním procesu a pochází a pracují v Plzeňském kraji.

Výsledky dotazníkového šetření

Otázka č. 1

Pohlaví respondentů – dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 36 osob se sluchovým postižením, z toho 20 žen a 16 mužů.

Graf č. 1: Pohlaví respondentů

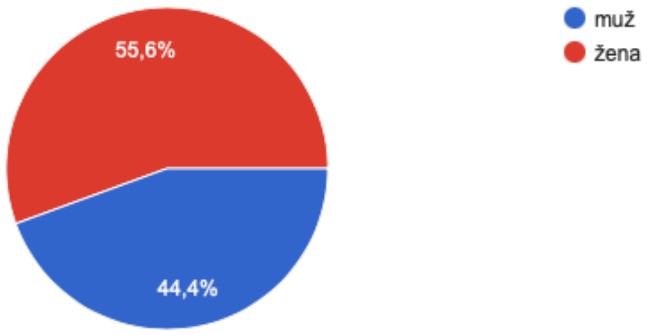

Zdroj: vlastní výzkumné šetření, 2022

Otázka č. 2

Věk respondentů – graf ukazuje věkové rozložení respondentů ukázalo jako nejpočetnější skupinu osob ve věku od 27 do 40 let s počtem 14 osob. Skoro stejný počet je i ve druhé skupině osob ve věkové hranici 41 až 50 let s počtem 12. Respondentů ve věku od 51 do 60 let bylo pouze 5. Předposlední kategorií byli osoby ve věku 18–26 let, byly pouze 4. Nejmenší skupinou byly osoby nad 60 let, zúčastnil se pouze 1 člověk.

Graf č. 2 : Věk respondentů

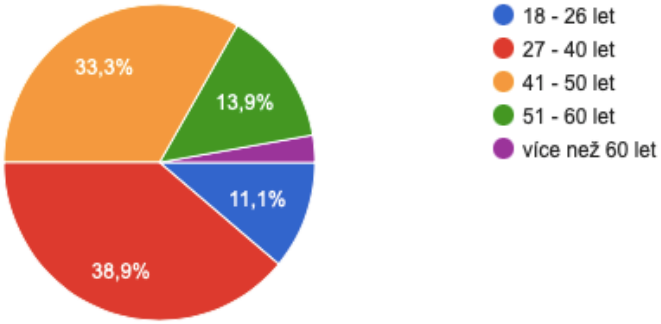

Zdroj: vlastní výzkumné šetření, 2022

Otázka č. 3

Míra sluchového postižení – největší počet respondentů představovali neslyšící, z grafu je čitelné, že počet neslyšících respondentů byl 20, přičemž v procentech se jedná více než o polovinu dotazovaných. Osob s nedoslýchavostí je pouze 10. Stejný počet se objevil u osob ohluchlých a s praktickou hluchotou a to 3 v každé ze skupin.

Graf č. 3 : Míra sluchového postižení

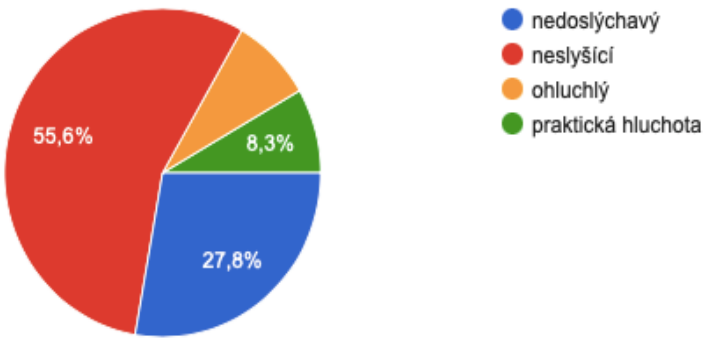

Zdroj: vlastní výzkumné šetření, 2022

Otázka č. 4

Jiné postižení – většina respondentů odpověděla, že žádné další postižení nemá, počet těchto osob byl 33. Pouze 3 osoby měly nějaké další postižení – jedná se o Usherův syndrom, Tinnitus a oslepnutí na jedno oko.

Otázka č. 5

Využívání kompenzačních pomůcek – v této otázce byl počet respondentů skoro vyrovnaný. Osob nevyužívajících žádnou pomůcku byl 17. Sluchadla používá 16 respondentů a kochleární implantát 3 osoby.

Graf č. 4 : využívání kompenzačních pomůcek

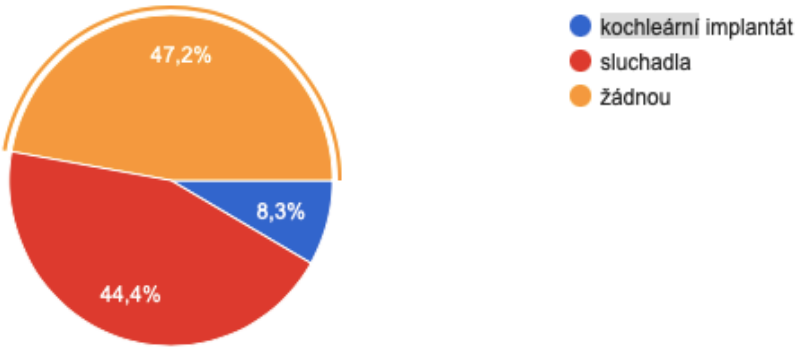

Zdroj: vlastní výzkumné šetření, 2022

Otázka č. 6

Způsob komunikace v běžném životě – graf č.5 ukazuje, že polovina respondentů využívá jako hlavní komunikační kanál znakový jazyk, jde o 19 osob, jedná se o 52,8 %. Odezírání

a mluvený jazyk využívá 10 osob, což byla druhá nejvíce označená odpověď s 27,8 %. Pouze mluvený jazyk používají 4 osoby. Poslední 3 osoby využívají znakovanou češtinu.

Graf č. 5 : Využívaný způsob komunikace v běžném životě

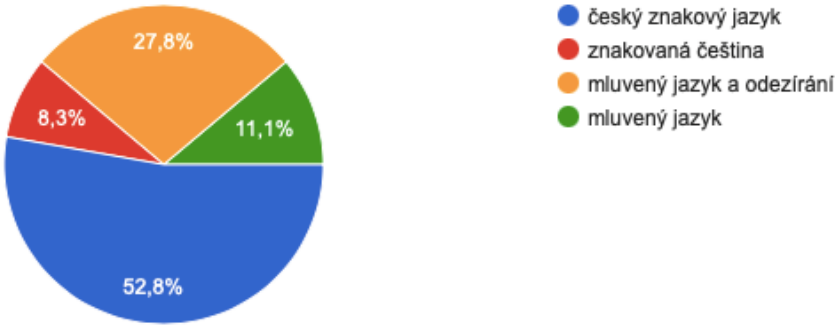

Zdroj: vlastní výzkumné šetření, 2022

Otázka č. 7

Nejvyšší dosažené vzdělání – největší počet respondentů je vyučeno v oboru, jejich počet je 20. Středoškolského vzdělání dosáhlo 12 osob a 4 osoby dokončily pouze základní vzdělání. Nikdo z dotazovaných tedy nedosáhl vyššího vzdělání jako je vysoká škola, nebo specializaci v oboru. Jak graf č.6 ukazuje 55,6 % dotazovaných získalo pouze učňovský list.

Graf č. 6 : dosažené vzdělání

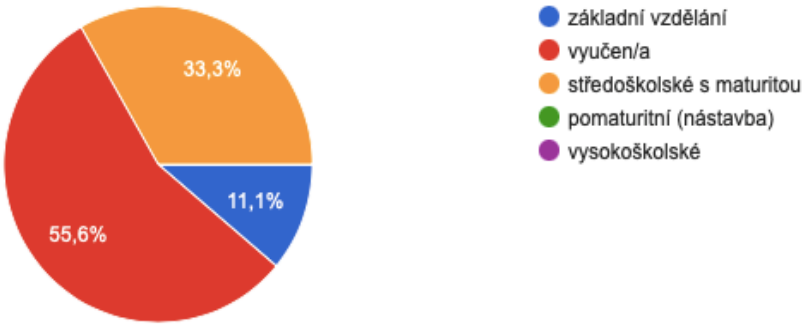

Zdroj: vlastní výzkumné šetření, 2022

Otázka č. 8

Vystudovaný obor – u této otázky byl prostor pro vyjádření vlastního názoru respondenta. Každý napsal obor, který vystudoval. Tabulka č. 3 jasně ukazuje, že nejvyšší počet obsadil obor elektrotechnik, o polovinu méně získaly obory asistent zubního technika s 12,5 %. Pouze 4 respondenti tuto odpověď nevyplnili, jelikož nepokračovali po základním vzdělání v dalším studiu.

Tabulka č. 3 : vystudované obory respondentů

Obor	**počet respondentů**	**32 = 100%**
Elektrotechnik	9	28,1
Asistent zubního technika	4	12,5
Kuchař/číšník	4	12,5
Švadlena	3	9,3
Čalouník	2	6,2
Truhlář	2	6,2
Zahradník	2	6,2
Cukrář	2	6,2
Hotelnictví	1	3,2
Reprodukční grafik	1	3,2
Sociální pracovník	1	3,2
Vychovatel	1	3,2

Zdroj: vlastní výzkumné šetření, 2022

Otázka č. 9

Počet zaměstnání – více než polovina respondentů v počtu 61,1% (22 osob) vystřídala za svůj život zatím 3 a více zaměstnání. Pouze 2 zaměstnání označilo 9 respondentů, tedy 25%. Jedno zaměstnání má jen 5 z dotazovaných osob.

Otázka č. 10

Současná pracovní situace – z grafu č.7 vyplývá, že 25 respondentů je zaměstnáno na plný úvazek, 1 osoba pracuje na částečný úvazek. 10 osob označilo jinou z variant – mateřská či rodičovská dovolená (5), evidence na ÚP (2), pobírají invalidní důchod (2), pobírají sociální dávky (1). Těchto 10 respondentů bylo dotazníkem odkázáno na otázku číslo 17. Otázky 11–16 byly zaměřeny na současné zaměstnání, které se jich netýká.

Graf č. 7 : pracovní situace respondentů

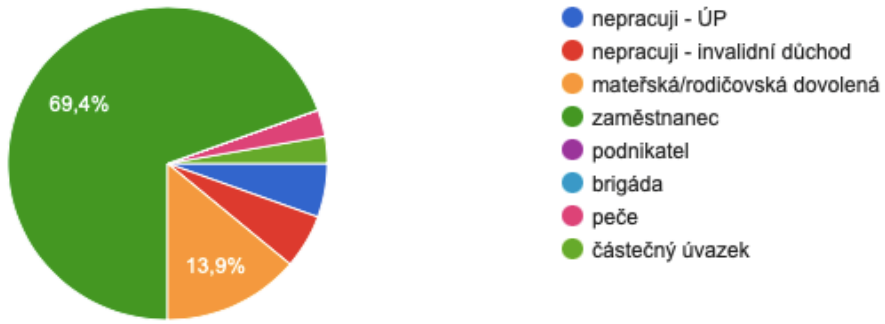

Zdroj: vlastní výzkumné šetření, 2022

Otázka č. 11

Pracovní pozice – tato otázka byla otevřená pro napsání vlastního oboru, ve kterém je osoba zaměstnána. Nejvyšší počet respondentů pracuje na pozici dělník jako dělník v továrnách. Z počtu odpovídajících respondentů se jedná o více než polovinu a to 57,6 %.

Tabulka č. 4 : Pracovní pozice respondentů

Pracovní pozice	**počet respondentů**	**26 = 100%**
Dělník	15	57,6
Administrativní pracovník	3	11,5
Kuchař	3	11,5
Asistent pedagoga	2	7,6
Pracovník auto myčky	1	3,8
Manikérka	1	3,8
Ušní technik	1	3,8

Zdroj: vlastní výzkumné šetření, 2022

Otázka č. 12

Dojíždění do zaměstnání – z celkového počtu 26 respondentů uvedlo, že do 10 km dojíždí do svého zaměstnání 8 osob. Další skupinou jsou respondenti dojíždějící do 15km a nad 15 km, které mají obě po 6 osobách. 5 respondentů má své zaměstnání v blízkosti do 5 km a pouze 1 z respondentů dochází do zaměstnání pěšky.

Otázka č. 13

Práce ve vystudovaném oboru – odpověď NE označilo v tomto případě 18 respondentů, 8 respondentů odpovědělo ANO, tedy že pracuje v zaměstnání, které vystudovali. Z grafu je čitelné, že ve svém vystudovaném oboru nepracuje více než polovina osob a to 69,2 %.

Graf č. 8 : Práce v oboru

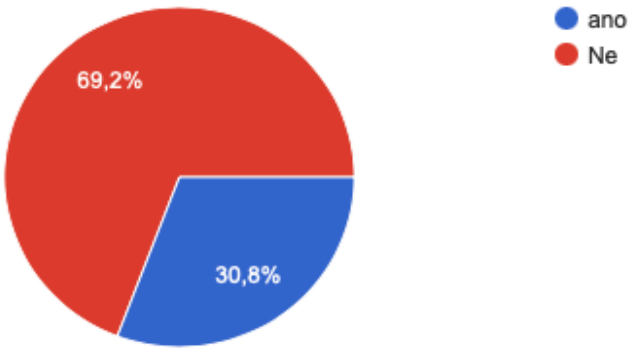

Zdroj: vlastní výzkumné šetření, 2022

Otázka č. 14

Spokojenost se svým zaměstnáním – spokojena se svým zaměstnáním je více než polovina respondentů a to 18 osob. Částečně spokojeno je 6 respondentů a 2 respondenti se cítí nespokojeni se svým zaměstnáním.

Otázka č. 15

Hledání zaměstnání – 11 respondentům pomohli jejich zaměstnání najít přátele. Dalších 10 respondentů si zaměstnání našlo samo. Pouze 3 respondentům pomohla práci najít rodina a nejmenší počet v pomoci má Úřadu práce - 2.

Graf č. 9: hledání zaměstnání

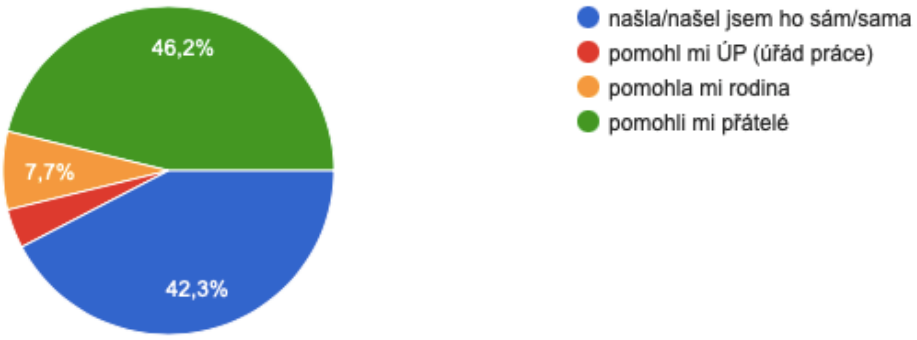

Zdroj: vlastní výzkumné šetření, 2022

Otázka č. 16

Způsob komunikace využívaný v zaměstnání – většina respondentů využívá ve svém zaměstnání mluvený jazyk a odezírání. Skoro polovina respondentů odpověděla, že nejvíce ve svém zaměstnání využívají mluvený jazyk a odezírání.

Tabulka č. 5 : Způsob komunikace respondentů

Způsob komunikace	**počet osob**	**26 = 100%**
ČZJ	2	7,6
ČZJ, mluvený jazyk a odezírání, psaná forma	1	3,8
ČZJ, mluvený jazyk a odezírání, znakovaná čeština	2	7,6
Mluvený jazyk, písemná forma	3	11,5
Mluvený jazyk	5	19,2
Mluvený jazyk a odezírání	12	46,1

Zdroj: vlastní výzkumné šetření, 2022

Otázka č. 17

Problémy osob se sluchovým postižením při hledání zaměstnání či v zaměstnání – na tuto otázku bylo možné odpovědět pouze třemi způsoby „ano, ne, nevím“. Pokud dotazující odpověděl „ne“, nebo „nevím“ byl přesměrován na poslední otázku z dotazníku. 18 respondentů odpovědělo, že problémy mají. Odpověď „nevím“ označilo 11 dotazovaných, a „ne“ označilo pouze 7 respondentů.

Graf č. 10 : Problémy osob se sluchovým postižením na trhu práce

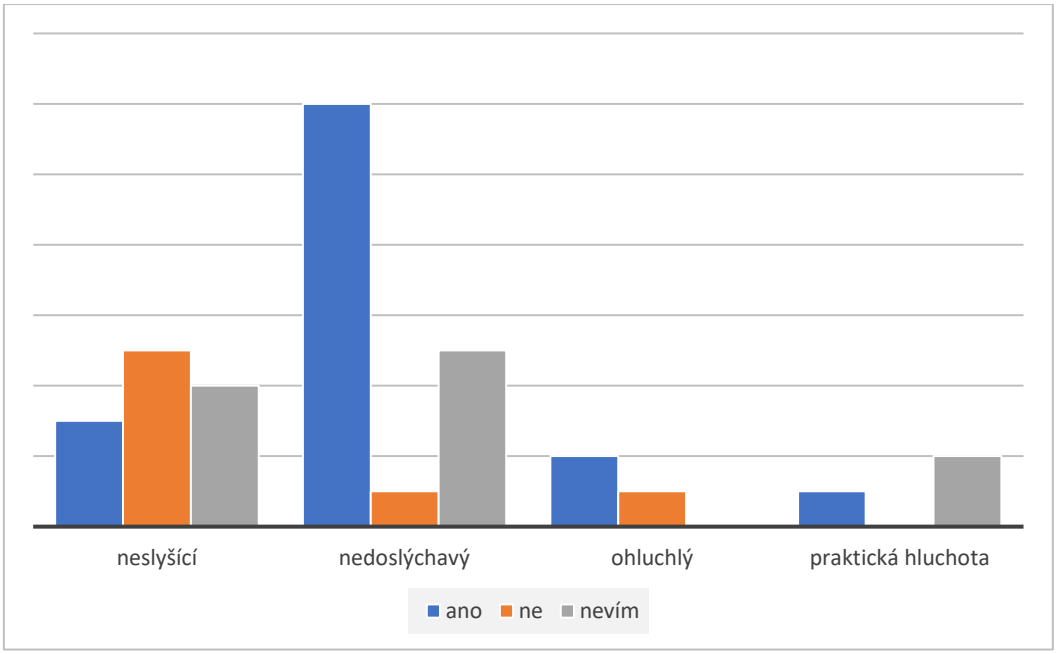

Zdroj: vlastní výzkumné šetření, 2022

Otázka č. 18

Typ problému – Tato otázka byla otevřená, tedy s prostorem pro vlastní názor. Respondenti se v této otázce nejvíce shodli na odpovědi týkající se komunikace, která je pro ně v zaměstnání či při jeho hledání nejtěžší. Těchto odpovědí je celkem 11, jak je z tabulky patrné jde o 61,1 %. Druhý názor, na kterém se shodli, byl strach zaměstnavatelů, kteří nechtějí osoby se sluchovým postižením přijímat, to si myslí 5 osob, v grafu je tento počet v procentuálním vyjádření 27,7. Dva respondenti odpověděli, že si zaměstnavatelé o osobách se sluchovým postižením myslí, že jsou negramotní, jde o. 11,1 % respondentů.

Tabulka č. 6 : Typ problému, dle respondentů

Odpovědi	**počet**	**18 = 100%**
Komunikace	11	61,1
Strach zaměstnavatelů přijmout osoby se sluchovým postižením	5	27,7
Zaměstnavatele si myslí, že jsou osoby se sluchovým postižením negramotné	2	11,1

Zdroj: vlastní výzkumné šetření, 2022

Otázka č. 19

Co by pomohlo – V této otázce byl prostor pro vlastní názor. Mnoho názorů se opakovalo. Dvě odpovědi byly negativní, ostatní odpovědi se spíše shodovaly na možných zlepšeních situace. V tabulce je možné vidět, že v odpovědích je zmíněna komunikace a také větší informovanost o osobách se sluchovým postižením.

Tabulka č. 7 : možná řešení problematiky, dle respondentů

Odpovědi	**počet**	**18 = 100%**
více se snažit komunikovat (papír, whatsapp, sms, mail)	5	27,7
více informací o osobách se sluchovým postižením	5	27,7
nařídit zaměstnavatelům přijmout na 3 měsíce (zkouška)	4	22,2
pomoc při hledání z úřadu práce	2	11,1
nejde zlepšit	2	11,1

Zdroj: vlastní výzkumné šetření, 2022

Otázka č. 20

Práce, kterou byste chtěli vykonávat – profese, které by si osoby se sluchovým postižením přály, jsou různorodé. Některé se opakují a mnoho z nich ve většině případech osoby se sluchovým postižením nevykonávají. Jak je vidět v tabulce č.8, nejvíce procent získalo zaměstnání v oboru bezpečnosti a to policista.

Tabulka č. 8 : ideální zaměstnání, dle respondentů

Odpovědi	**Počet**	**36 = 100%**
Policista	8	22,2
Kadeřník/ce	5	13,8
Řidič MHD	4	11,1
Neměnil bych	4	11,1
Asistent pedagoga	3	8,3
Vychovatel	3	8,3
obsluha CNC	2	5,5
řidič kamionu	2	5,5
sekretářka	2	5,5
řidič vysokozdvižného vozíku	1	2,7
nevím	2	5,5

Zdroj: vlastní výzkumné šetření, 2022

Výsledky rozhovorů

Každý z informantů byl kvůli zachování anonymity a zpracování údajů označen kódem. Rozhovory byly prováděny osobně, každý z nich trval okolo 45 až 60 minut. V případě neslyšící informantky byl přítomen tlumočník a přepis rozhovoru byl prováděn přímo na místě, informantka si nepřála být natáčena na videozáznam.

Informanti I02 a I03 byli informováni o nahrávání na diktafon během rozhovoru. Nahrávky jsou k dispozici u autorky práce. Výzkum probíhal v roce 2022, příprava výzkumné části začala na konci roku 2021, na jaře následujícího roku byl výzkum proveden. Vyhodnocení a zpracování probíhalo v měsíci květnu a červnu téhož roku. Ukázka přepisu jednoho z rozhovorů s kódováním je v příloze č. 2.

Stručná charakteristika informantů

I01 – *informantkou je neslyšící žena ve věku 41 let, vystudovala obor vychovatelka s maturitou. Její preferovaný způsob komunikace je znakový jazyk a odezírání. V současnosti působí jako asistentka v MŠ pro sluchově postižené. Ve svém zaměstnání je již 10 let, současně ale pracuje i v úklidových firmách.*

Interpretace rozhovoru

Informantka je velmi spokojená se svou prací, baví ji a naplňuje. Na první pohled je čitelné, že je ráda, že může poskytnout informace o svém zaměstnání. Vystudovala pedagogickou školu obor vychovatel. Ke svému nynějšímu zaměstnání se dostala šťastnou náhodou, kdy ji oslovil ředitel školy, do které chodila jako žačka. Nyní zde pracuje již 10 let. Jediné, co jí vadí, je nízký příjem, má proto ještě brigády v uklízecí firmě. Avšak nestěžuje si, syn už je skoro dospělý a ona má proto prostor pro sebe. Podotýká, že dobře ví, že je jedna z mála lidí, kdo pracuje v oboru, který vystudoval a je na to pyšná.

Ona sama se nikdy se špatným přístupem od zaměstnavatelů nesetkala. Měla před touhle prací jen jedno zaměstnání, poté byla na mateřské dovolené a následně na úřadu práce. Poté ji již oslovil zmíněny ředitel ZŠ a MŠ.

Informantka však ví o osobách se sluchovým postižením hlavně o neslyšících, kteří mají mnoho problémů s hledáním místa, tak i v zaměstnání.

Ona sama to přisuzuje jak nepřizpůsobivosti některých osob, tak nepochopení od zaměstnavatele. Říká, že někteří slyšící si o nich myslí, že jsou hloupí a rovnou je odsoudí.

Jako řešení vidí větší osvětu, a hlavně nařízení zaměstnavatelům přijmout i neslyšící na zkušební dobu, aby poznali, jak sama říká „*že sice neslyší, ale ruce mají zdravé a mohou pracovat*".

Říká, že by pomohlo i více rekvalifikačních kurzů pro neslyšící, které by byly tlumočené do českého znakového jazyka. Podotýká také, že má přátele i mezi nedoslýchavými a ti o takové problémy jako neslyšící prý nezažívají.

Práce, kterou by si nejvíce přála je ta, kterou vykonává, jen by ji potěšilo mít za ni více peněz.

I02 *– informantka se středně těžkou nedoslýchavostí ve věku 25 let, využívá následující typy komunikace – mluvený jazyk, odezírání a český znakový jazyk. Vystřídala již tři zaměstnání. V současnosti si dodělává kurz pedagogického minima. Pracuje jako asistentka v běžné základní škole, zároveň si přivydělává prací v trafice.*

Interpretace o rozhovoru

Mladá žena, která je na začátku své pracovní kariéry, je druhou účastnicí rozhovoru. Sama přiznává, že nemá ještě mnoho pracovních zkušeností. Informantka má středně těžkou sluchovou vadu, využívá sluchadla a v komunikaci se slyšícími se snaží kontrolovat správnost a pochopení rozhovoru odezíráním. Pochází z rodiny neslyšících, využívá ke

komunikaci přirozeně i znakový jazyk. Vystudovala střední školu s maturitou, obor zubní technik. V současnosti má třetí zaměstnání, je zaměstnána jako asistentka v běžné ZŠ na prvním stupni u žákyně se sluchovým postižením. Toto zaměstnání jí pomohla sehnat rodina. Pracuje zde již skoro rok a je velmi spokojená. Měla zatím i štěstí na zaměstnavatele, setkala se vstřícným jednáním a ochotou.

Sama informantka se snaží vzdělávat, získat pedagogické minimum, ráda se účastní i nabízených kurzů od Krajského centra vzdělávání a jazykové školy. K dalšímu vzdělávání má však připomínky v podobě neochoty vyučujících přizpůsobit kurz jejímu postižení. Pokud bylo vyučování online, špatně rozuměla, když se vyučující otáčel. Vše sama připomínkuje a snaží se o změnu. Ve svém vystudovaném oboru nikdy nepracovala a prý ani nechce.

Chtěla by pomoct změnit celou situaci, říká, že sluchové postižení není na osobách tolik vidět, a proto se o něm tolik nemluví jako o ostatních s postižením. Osoby s těžkým sluchovým postižením to dle ní mají opravdu těžší při hledání zaměstnání ale i v komunikaci se zaměstnavateli.

Dle ní by pomohla osvěta již v základních školách, např. zařazení do výuky základy pravidel komunikace s osobami se sluchovým postižením apod i specifika u jiných postižení.

Jako vysněnou práci by si přála podnikat a zřídit organizaci pro rodiče dětí se sluchovým postižením, kde by si mohli chodit hrát, vzdělávat se, vyměňovat zkušenosti, podporovat se apod.

I03 *– muž ve věku 56 let s praktickou hluchotou je třetím informantem. Ke komunikaci využívá především mluvený jazyk, odezírání a český znakový jazyk. V současné době je již 5 let bez práce. Je velmi nespokojený se situací na trhu práce.*

Interpretace rozhovoru

Třetím informantem je muž ve středním věku. Jeho přístup k pracovní situaci je velmi negativistický. Sám trpí praktickou hluchotou, přiznává, že sluchadla nosit musí, jinak se cítí jako neslyšící. Komunikuje převážně znakovým jazykem, ale využívá i mluvený jazyk a odezírání. Má neslyšící manželku a dvě slyšící dospívající děti. Vyučil se elektrikářem. V tomto oboru také mnoho let pracoval. Během života vystřídal mnoho zaměstnání. V některých byl spokojený, v jiných vydržel jen chvíli. Před 15 lety začal pracovat jako truhlář, moc ho to bavilo, ale zaměstnavatel jej vyhodil, prý pro nadbytečnost. Poté sehnal ještě nějaké brigády jako truhlář a nyní je 5 let bez zaměstnání. Práci nahrazuje sportem. Do práce se po dřívějších zkušenostech již nežene.

Myslí si, že největší problém je v zaměstnavateli, cítí, že se na něj dívají jako na hloupého. Někteří zaměstnavatelé jej i uráželi a snižovali jeho schopnosti. Nerad na to vzpomíná.

Říká, že by byl rád, kdyby měli zaměstnavatelé více informací o osobách s těžkým sluchovým postižením. Chtěl by se ještě vrátit k truhlařině, ale sám podnikat nechce a zaměstnat už se bojí.

Jako forma hodnocení polostrukturovaného rozhovoru bylo použito otevřené kódování. Při opakovaném čtení přepsaných rozhovorů, byly vytvořeny barevné kódy, které byly postupně shlukovány a vznikly kategorie.

Tabulka č. 9 : schéma analýzy rozhovorů

VO 1	VO2	VO3	VO4
práce ve vystudovaném oboru	výhoda/nevýhoda osob s těžkým sluchovým postižením při hledání zaměstnání	diskriminace v zaměstnání	největší problém komunikace
vystudovaný obor další vzdělávání rekvalifikační kurzy	pozitivní/ negativní zkušenosti osoby s lehkými a těžkými sluchovými vadami	reakce zaměstnavatelů reakce zaměstnanců	komunikace malá informovanost o osobách se sluchovým postižením

Zdroj: vlastní výzkumné šetření, 2022

Tři kategorie otevřeného kódování:

- práce v oboru
- pracovní zkušenosti
- komunikace

Kategorie č. 1 - *Práce v oboru*

Jeden ze tří informantů pracuje v oboru, který vystudoval při profesní přípravě na střední škole. I01 je velice ráda, že pracuje s dětmi, k práci asistentky se dostala náhodou. Její předchozí zaměstnání, ale v oboru nebylo. Není to však její jediné zaměstnání, stěžuje si na nízký plat, ze kterého by nevyšla. Pracuje tedy ještě v uklízecí firmě.
Ostatní dva informanti nepracují v oboru. I02 nepovažuje svůj vystudovaný obor za správně zvolený, ale prý si nebyla v 15letech jistá, v jakém oboru by chtěla v budoucnu pracovat. V současnosti si dodělává kurz pedagogického minima. Nevadí jí tedy, že pracuje v jiném oboru a chce si své vzdělání doplňovat i nadále pokud to bude zaměstnání vyžadovat.
I03 pracoval mnoho let ve svém oboru, avšak mnohokrát zaměstnání ztratil. Jako elektrotechnik pracoval rád, ale nyní by raději pracoval jako truhlář. Práce je pro něj ale nedosažitelná. „*bojím se toho, jak na mě budou koukat, už jsem starý, nemám na to nervy"(I03).*

Kategorie č. 2 – *pracovní zkušenosti*

I01 a I02 se se špatnými zkušenostmi v rámci svého zaměstnání nesetkali. Obě se shodují, že jim zaměstnavatel vychází vstříc. Tento stav přiřazují spíše štěstí při hledání, jejich známí prý takové štěstí nemají. Většina z nich si stěžuje na nevhodný přístup, cítí se vyřazeni a odstrčeni. I01 i I02 se setkávají s názory negativními. Starší z informantek pak říká: „*často se dívají lidé na neslyšící jako kdyby byli hloupí, nebo nemohoucí* (I01). Dle ní, by měla být povinnost přijmout neslyšící, alespoň na 3měsíční zkušební dobu a ověřit si tak jeho pracovní zkušenosti a schopnosti. „*sice neslyšící, ale ruce mají zdravé a pracovat mohou"*(I01)
I03 má na věc v podstatě podobný názor, jen jeho zkušenosti jsou osobní. On sám zažil neochotu zaměstnat ho, pokud zaměstnavatel zjistil, že má sluchové postižení. „*...dívají se na mě, jako kdybych byl hloupý, odsoudí mě hned, poznám to. Setkal jsem se s tím*

mnohokrát. Už to nechci zažít...“

Kategorie č. 3 – *komunikace*

Všichni tři informanti se shodují na tom, že se každý z nich setkal ve svém životě s komunikační bariérou. Pouze I03 přímo ve svém zaměstnání i při jeho hledání. Je velmi rozhořčený i smutný ze situace, ve které se nachází, rád by se vrátil do práce, ale po všech zklamáních už nechce. „ … *doporučil bych, pro zlepšení komunikace, poskytnout společnosti více informací o neslyšících. Aby znali pravidla komunikace…“*
I01 a I02 se vyjadřují podobně jako I03. „…. *ve škole, třeba v občanské nauce, učit už děti na základních školách základní informace o všech typech postižení a i o nás se sluchovým postižením, je to důležité, nebudou se nás bát, a koukat na nás když znakujeme jako na UFO..*“ (I02)
I01 podotýká, že i neslyšící by se neměli vzdávat a měla by být tolerance na obou stranách, měli by i neslyšící se o práci více snažit a získávat více informací. „*na nás sluchově postižených není moc vidět, že trpíme nějakým postižením, dokud nevidí sluchadla, nebo CI, nebo nezačneme znakovat… asi proto se o nás málo mluví a lidi pak mají odstup, my jsme přece normální, nemusí na nás křičet, já stejně neuslyším a nemůžu odezírat...“*

4.5 Závěr výzkumného šetření a jeho význam pro praxi

Výzkum byl zaměřen na zodpovězení čtyř výzkumných otázek. Z výzkumu vyplynulo, že tvrzení obou skupin, které se zúčastnily dotazníkového šetření i osoby se kterými proběhl rozhovor je obdobné.

VO 1: *Pracují sledované osoby se sluchovým postižením na pozicích, které vystudovaly při profesní přípravě?*

Z výzkumu vyplývá, že sledovaní respondenti většinou nepracují v oborech, které vystudovali při profesní přípravě. Respondentů v tomto případě odpovídalo 26 z 36, z toho 18 (69,2 %) odpovědělo, že nepracují ve svém oboru.

U informantů je jeden zaměstnán v oboru, který vystudoval. Druhý informant v něm nepracuje a třetí je na úřadu práce.

Bylo zjištěno, že většina sledovaných osob nepracuje v oboru, který absolvovala ve své profesní přípravě.

Z výsledků výzkumného šetření vyplývá, že by bylo dobré upravit nabídku učebních oborů, které jsou v současné době nabízeny osobám se sluchovým postižením. V teoretické části byly zmíněny obory, které je možné studovat, avšak mnoho z nich již v dnešní době nenachází uplatnění. Oproti tomu přináší současná doba poptávku po zaměstnancích – odbornících v jiných oborech (např. IT obory apod.).

VO 2 - *Mají vybrané osoby, které mají lehký stupeň sluchového postižení, výhodu v porovnání s osobami s těžším stupněm postižení sluchu při hledání zaměstnání?*

Z 36 dotazovaných, kteří se zúčastnili dotazníkového šetření bylo 20 osob neslyšících, 10 nedoslýchavých, 3 ohluchlé osoby a 3 s praktickou hluchotou. Z tohoto počtu označilo možnost, že mají problém při hledání zaměstnání nebo v zaměstnání 12 osob neslyšících (33,3 %), 3 osoby s nedoslýchavostí (8,3 %), 2 osoby ohluchlé (5,5 %) a 1 s praktickou hluchotou (2,8 %). Počet osob s těžkým sluchovým postižení převažuje nad osobami s lehkým až středně těžkým sluchovým postižením. Odpověď „ne“ označil pouze 1 člověk neslyšící (2,8 %), 5 osob nedoslýchavých (13,9 %) a 1 člověk ohluchlý (2,8 %). Odpověď „nevím“ 5 osob neslyšících (13,9 %), 4 osoby nedoslýchavé (11,1 %) a2 osoby s praktickou hluchotou (5,5 %).

Informanti, kteří se zúčastnili rozhovoru se shodují, že těžší situaci při hledání mají hlavně osoby s těžkým sluchovým postižením.

Z obou výzkumných metod je zřejmé, že by bylo vhodné se na tuto oblast více zaměřit a zapojit do výzkumu i zaměstnavatele. Přesvědčit se, zda jsou zaměstnavatelé dostatečně informováni o osobách s těžkým sluchovým postižením a jaké možnosti jsou v zapojení těchto osob do pracovního procesu.

VO 3 – *Setkávají se sledované osoby s diskriminací při hledání zaměstnání?*

Na tuto otázku odpovídalo v dotazníku pouze 18 respondentů, tedy polovina dotazovaných. Ostatní odpověděli, že tento problém nemají (11 osob), anebo že o problému neví (7 osob). Z počtu 18 osob dále vyplývá, že se setkávají s problémy v komunikaci a s odsouzením zaměstnavatelů, kteří mají strach je zaměstnat.

V případě informantů se pouze jeden z nich setkal s diskriminací ze strany zaměstnavatele. Zbývající dvě informantky se setkaly pouze s pozitivními reakcemi a vlídným přístupem. Obě, ale podotýkají, že vědí o problémech svých příbuzných a známých.

Výsledným zjištěním je, že se obě sledované skupiny setkávají s diskriminací ze strany zaměstnavatelů. V dotazníkovém šetření se s otázkou ztotožňuje 50% osob, mezi informanty se osobně s diskriminací setkal jen I03, I01 a I02 se o diskriminaci dozvídají od svých známých, přátel a rodiny. Ony samy ji nezažily.

Z výzkumu je tedy patrné, že je zapotřebí věnovat tomuto tématu větší pozornost, pomoci hlavně osobám s těžkým sluchovým postižením a zamezit tak diskriminaci vůči jejich postižení.

VO 4 - *Je komunikace pro sledované osoby největším problémem v zaměstnání?*

Sledované osoby se shodují, že nejčastějším problémem je komunikace (11), druhým

největším problémem je strach zaměstnavatelů zaměstnat osoby se sluchovým postižením (5), ostatní dva uvedli, že si o nich zaměstnavatele myslí, že jsou neschopní.
Informanti se shodují také na tom, že komunikace je problémem, podotýkají i to, že mají zaměstnavatelé málo informací o osobách se sluchovým postižením. Ale nejen zaměstnavatelé, i většinová, intaktní společnost.

Lze tedy na základě analýzy získaných údajů konstatovat, že největším problémem v oblasti zaměstnávání osob se sluchovým postižením patří (i dle oslovených respondentů a informantů) především funkční komunikace, díky které by se zaměstnanec se sluchovým postižením a intaktní zaměstnavatel dokázali domluvit.

Respondenti i informanti se vyslovili nezávisle na sobě v doporučení pro další možnost zapojení tohoto tématu do praxe. Je zřejmé, že je třeba více informovat nejen zaměstnavatele, ale i intaktní společnost o problémech spojených s osobami se sluchovým postižením. Obeznámit je s tím jaké mají kompenzační pomůcky, jaký jazyk využívají, ale také o tom, jací jsou, co umí, v jakých oborech mohou pracovat, nebo kde je možné je zaškolit a jak s nimi komunikovat.

Závěr

Tato diplomová práce se zaměřila na uplatnění osob se sluchovým postižením na trhu práce v Plzeňském kraji. Cílem této práce bylo zjistit, zda jsou osoby se sluchovým postižením uplatnitelné na trhu práce. K tomuto zjištění byl vytvořen polostrukturovaný dotazník a také polostrukturovaný rozhovor. Výsledky obou šetření odpovídají na čtyři výzkumné otázky, ale rovněž přináší i další zajímavé informace o pracovních pozicích respondentů, počtu zaměstnání, které za svůj život vykonávaly, spokojenost se současným zaměstnáním, ale také o profesích či oborech, které by si přály vykonávat a stále se jim to nepodařilo splnit. Výzkumem se podařilo poukázat na konkrétní problémy, se kterými se osoby se sluchovým postižením nejčastěji setkávají. Jedná se především o bezbariérovou komunikaci, dále postoj zaměstnavatelů k osobám se sluchovým postižením a také informovanost zaměstnavatelů a společnosti jako celku o osobách se sluchovým postižením. V závěru se podařilo zodpovědět předem stanovené výzkumné otázky.

Pro další posouzení, či výzkum přichází v úvahu zkoumání dostupných oborů, které připravují žáky na budoucí povolání. Nabízené obory, při kterých se osoby se sluchovým postižením připravují, jsou již většinou málo atraktivní. Mimo již uvedené přichází v úvahu i posouzení připravenosti zaměstnavatelů na osoby se sluchovým postižením. Jejich informovanost a případná zkušenost není dostačující. Z výzkumu vyplývají i možnost zabývat se nejen informovaností o osobách se sluchovým postižením, ale také o osobách s postižením obecně. Otázkou může také být, zda je dostačující informovanost o osobách s postižením na základních a středních školách, zda jsou žáci a studenti informováni o možnostech, jak jim pomoci, jak k nim přistupovat apod. Větší informovanost u širší veřejnosti již od útlého dětství by mohla pomoci ke zlepšení současné situace.

Je patrné, že z výzkumu vyplývá jak je důležité věnovat větší pozornost právě podpoře osob se sluchovým postižením, ať již jako malým dětem, žákům ve školách či osobám ucházejícím se o zaměstnání. Je nutné jim dopřát odpovídající podporu, aby mohli uspět ve většinové společnosti. Intaktní společnost je možná i v současné době mnohdy podceňuje a považuje za nezpůsobilé pro mnoho oborů a činností, ale mělo by tomu být naopak a snažit se je podporovat a začleňovat právě mezi většinovou společnost. Malým krůčkem, ke

zlepšení situace může být snaha s osobami se sluchovým postižením komunikovat, jejich postižení není sice tolik čitelné po fyzické stránce, avšak dopad sociální je velký.

Seznam použitých informačních zdrojů

DEVITO, Joseph A. *Základy mezilidské komunikace*. 1. vyd. Praha: Grada, 2001. Expert (Grada). ISBN 80-716-9988-8.

DOLEŽALOVÁ, Lenka. *Terciární vzdělávání studentů se sluchovým postižením v České republice*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-5993-1.

DOLEŽEL, Rudolf, VÍTKOVÁ, Marie. Zaměstnávání osob se zdravotním postižením. Příručka pro zaměstnavatele k projektu OPR LZ. Aktivizační a vzdělávací centrum. Brno: Paido. 2007. ISBN 978-80-7315-143-0.

FRIEDMANN, Zdeněk. Motivy a okolnosti oboru u studentů středních odborných učilišť. In: Z. FRIEDMANN, et al., Profesní orientace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a jejich uplatnění na trhu práce. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5602-2.

GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu.* 1 vyd. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931

GROMA, Marian. Kariérové poradenstvo a možnosti facilitácie kariérového vývinu nepočujúcich. Bratislava: Univerzita Komenského. 2012. ISBN 978-80-223-3297-2.

HÁDKOVÁ K., Člověk se sluchovým postižením. Praha: Pedagogická fakulta, 2016, ISBN 978-80-7290-619.

HAVLÍK, Radan. Sluchadlová propedeutika. Vyd. 1. Brno: Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů, 2007. ISBN 978-80-7013-458-0.

HENDL J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2

HORÁKOVÁ, Radka. *Sluchové postižení: úvod do surdopedie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0084-0.

HOUDKOVÁ, Z. *Sluchové postižení u dětí.* Vyd. 1. Praha: Triton, 2005. ISBN 80-7254-623-6

JANOTOVÁ, Naděžda. *Odezírání u sluchově postižených*. 1. vyd. Praha: Septima, 1999. ISBN 80-721-6082-6.

KABÁTOVÁ, Z., PROFANT, M. A kolektiv. *Audiológia.* Bratislava: Grada, 2012, ISBN 978-80-2474-173-4,

KRAHULCOVÁ, Beáta. *Komunikační systémy sluchově postižených*. 1. vyd. Praha: Beakra, 2014. ISBN 978-80-903863-2-7.

LEJSKA, Mojmír. *Poruchy verbální komunikace a foniatrie*. 1. vyd. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-731-5038-7.

OPATŘILOVÁ, Dagmar a Lucie PROCHÁZKOVÁ. *Předprofesní a profesní příprava jedinců se zdravotním postižením*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5536-0.

PIPEKOVÁ, Jarmila. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 3., přeprac. a rozš. vyd. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-198-0.

POTMĚŠIL, Miloň. *Prstová abeceda*. Praha, FRPSP Praha, 1992.

POTMĚŠIL, Miloň. *Úvodní stati k výchově a vzdělávání sluchově postižených*. Praha, Fortuna: 1999. ISBN 80-7168-744-8.

PROCHÁZKOVÁ, Lucie. *Možnosti pracovního uplatnění lidí s postižením - současné trendy v České republice a v zahraničí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7607-5.

SKÁKALOVÁ, T. Uvedení do problematiky sluchového postižení. Hradec Králové: GAUDEAMUS, 2011, ISBN 978-80-7435-675-9

STRNADOVÁ, Věra. *Odezírání jako schopnost*. 2., opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočníků znakového jazyka, 2008. ISBN 978-80-87218-05-1.

ŠEDIVÁ, Zoja. *Psychologie sluchově postižených ve školní praxi*. 1. vyd. Praha: Septima, 2006. ISBN 80-721-6232-2.

ŠLAPÁK, Ivo. Kapitoly z otorhinolaryngologie a foniatrie. 1. vyd. Brno: Paido, 1995. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-859-3113-3.

ŠVAŘÍČEK R., ŠEĎOVÁ K. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6

TARCSIOVÁ, Darina. Komunikačný systém sluchovo postihnutých a spôsoby prekonávania ich komunikačnej bariéry. 1. vyd. Bratislava: Sapientia, 2005. ISBN 80-969112-7-9.

VÁGNEROVÁ, M. Psychopatologie pro pomáhající profese. Praha, Portál: 2008. ISBN 978-80-7367-414-4

VOJTECHOVSKÝ, Roman. Úvod do kultúry *a sveta Nepočujúcich*. 1. vyd. Bratislava:

Myslím - centrum kultúry Nepočujúcich, 2011. ISBN 978-80-970601-0-7.
VYBÍRAL, Zbyněk. *Psychologie komunikace*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-387-1.
ZHÁNĚL J., HELLENBRANDT V., SEBERA M. *Metodologie výzkumu.*Brno: MU 2014. ISBN 978-80-210-6857-5

Internetové zdroje

KRONUSOVÁ, M. 2012, ASNEP, otázky a odpovědi. [online]. [cit. 2022.06.9] Dostupné z **http://www.asnep.cz/otazky-a-odpovedi/.**
NEMOC-POMOC, Poruchy a vady sluchu. [online] [cit. 12.5.2022] Dostupné z: https://nemoc-pomoc.cz/orl/oblast-usni/poruchy-a-vady-sluchu/
PLZEŇSKÝ KRAJ, Život v kraji: [online] [cit. 27.5.2022] Dostupné z https://www.plzensky-kraj.cz/plzensky-kraj
TICHÝ SVĚT, Jak komunikovat s neslyšícími? [online] [cit. 20.5.2022] Dostupné z https://www.tichysvet.cz/jak-komunikovat-s-neslysicimi

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Vzor dotazníku (bez odkazů na video s tlumočením do ČZJ)

Příloha č. 2 – Ukázkový přepis rozhovoru

Příloha č. 3 – Informovaný souhlas

Příloha 1 – Vzor dotazníku (bez odkazů na video s tlumočením do ČZJ)

Dobrý den,

jmenuji se Nina Jáchimová, jsem studentkou Univerzity Karlovy v Praze – obor speciální pedagogika. Píšu diplomovou práci na téma "Uplatnění osob se sluchovým postižením na trhu práce v Plzeňském kraji". V dotazníku jsou otázky s možností výběru z nabízených odpovědí, také otázky pro vyjádření Vašeho názoru. V některých otázkách je možné zaškrtnout více odpovědí. Veškeré informace z tohoto dotazníku jsou anonymní a budou použity výhradně pro diplomovou práci.

Předem děkuji za vyplnění

NJ

1. Jste?

- muž
- žena

2. Váš věk?

- 18 -26 let
- 27 – 40 let
- 41 – 50 let
- 51 – 60 let
- více než 60 let

3. Jakou máte sluchovou vadu?

- nedoslýchavý

- neslyšící
- ohluchlý
- praktická hluchota

4. Máte ještě jiné postižení? Pokud ano – jaké?

…….

5. Využíváte kompenzační pomůcku?

- kochleární implantát
- sluchadla
- žádnou

6. Jaký je Váš způsob komunikace v běžném životě?

- český znakový jazyk
- znakovaná čeština
- mluvený jazyk a odezírání
- mluvený jazyk

7. Vaše nejvyšší vzdělání?

- základní vzdělání
- vyučen/a
- středoškolské s maturitou
- pomaturitní (nástavba)

- vysokoškolské

8. Odbor, který jste vystudovali? (např. švadlena, kuchař, vychovatel)

……..

9. Kolik zaměstnání jste měli v minulosti?

- pouze jedno
- dvě
- tři a více
- jiné

10. Vaše zaměstnání teď?

- nepracuji – ÚP
- nepracuji – invalidní důchod
- brigáda
- zaměstnanec
- podnikatel
- jiné

11. Jako co pracujete?

……

12. Dojíždění do zaměstnání – jak daleko?

- docházím pěšky
- do 5 km
- do 10 km
- do 15 km
- 16 km a více

13. Pracujete v oboru, který jste vystudoval/a?

- ano
- ne

14. Jste spokojeni se svým zaměstnáním?

- ano
- ne
- částečně

15. Jak jste našli své zaměstnání?

- našla/našel jsem so sám/sama
- pomohl mi ÚP
- pomohla mi rodina
- jiné …….

16.Jaký způsob komunikace využíváte v práci?

- český znakový jazyk
- znakovaná čeština
- mluvený jazyk a odezírání
- mluvený jazyk
- písemná forma

17. Myslíte si, že osoby se sluchovým postižením mají problémy při hledání práce nebo v zaměstnání?

- ano
- ne
- nevím

18. Jaké mají nejčastější problémy v zaměstnání nebo při jeho hledání?

……

19. Je podle Vás možné zlepšit tento problém? A jak?

…….

20. Jakou práci byste si přáli dělat?

……..

Příloha č. 2 : Ukázkový přepis rozhovoru

T: Jako první se Vás zeptám na základní informace, jaký je Váš věk a typ sluchové vady?

I01: Mě už je moc, je mi 41 let a moje sluchová vada je úplná, neslyším vůbec od narození. Jsem neslyšící.

T: Využíváte nějakou kompenzační pomůcku a jaký způsob komunikace využíváte v běžném životě?

I01: Nepoužívám nic, neslyším vůbec tak proč. A doma komunikuji nejvíce pomocí odezírání a mluveným jazykem se svým synem, je slyšící, já sama jsem v mojí rodině neslyšící.

T: Co jste vystudovala a pracujete ve svém oboru?

I01: Mám střední školu s maturitou, obor vychovatelka. Ano mám to štěstí a pracuji v oboru. Teď jako asistentka v mateřské škole pro sluchově postižené. Vím, že mnoho lidí to tak nemá, spoustu neslyšících.

T: Kolik zaměstnání už jste ve svém životě měla?

I01: Já jsem pracovala pouze na dvou místech, mezitím byla mateřská a také úřad.

T: Jste spokojená se svým zaměstnáním a jak do něj dojíždíte?

I01: Já jsem spokojená, práce mě baví. Někdy jezdím autem, někdy autobusem, je to asi 15km, nevím přesně.

T: Jak jste našla svoje zaměstnání a jaký způsob komunikace v něm nejvíce využíváte?

I01: Byla to náhoda, můj ředitel ze základní školy si na mě sehnal číslo a kontaktoval mě. Potřebovali asistentku a vzpomněl si na mě. Měla jsem obrovskou radost, teď už jsem tam 10 let. Komunikuji mnoha způsoby, s neslyšícími dětmi znakovým jazykem, s kolegyněmi odezíráním, znakovým jazykem i mluveným jazykem.

Já mám dvě práce víš, musím, protože je za práci asistentky málo peněz. Po práci chodím ještě uklízet. Jsem tam už dlouho. Uklízím kanceláře.

T: Myslíte si, že mají osoby se sluchovým postižením při hledání zaměstnání nebo v zaměstnání nějaké problémy? Pokud ano, jaké a proč?

I01: Ano určitě, hlavně se nedomluví. Znám jich hodně, hlavně neslyšící. Já sama jsem nikdy díky bohu problém neměla. Měla jsem jen dvě zaměstnání a doufám, že už měnit nebudu. I v úklidové firmě všichni v pohodě, domluvím se pomocí odezírání a mluvené řeči, je to jen jako brigáda.

T: Vy sama jste to tedy nezažila, ale jaké problémy si myslíte, že neslyšící mají?

I01: Neslyšící to mají horší, hodně zaměstnavatelů, když zjistí že jsou neslyšící si myslí, že jsou hloupí. Nedoslýchavý nemají tolik problémů, lépe mluví a něco slyší. Mají to jednodušší v tomhle.

Někdy i neslyšící rychle vzdají a už nehledají práci, radši jdou na úřad práce, nebo sedí doma. Pak už nechtějí nikam chodit, bojí se i zvednout ruce a znakovat. Jsou možná nepřizpůsobivý, nevím.

Ale myslím, že mají problémy se zaměstnavateli, je málo informací o neslyšících. Taky se nemůžou neslyšící dál vzdělávat v nějakých kurzech, zaměstnavatel nechce jim to zaplatit a ještě tlumočené.

T: Jaké informace např.?

I01: Informace o tom, jaké obory mají neslyšící vystudované, jaké mají zvyky, jak s nimi komunikovat, co zásadně nedělat a že se nemusí bát, že nejsme hloupí.

Měli by mít povinnost přijmout na tři měsíce na zkušební dobu, to bych uzákonila. Pak by zjistili, že sice neslyšíme, ale máme ruce a můžeme pracovat jako každý jiný člověk.

T: A jaké zaměstnání byste si přála, kdybyste si mohla vybrat?

I01: Já bych neměnila, já už mám, co mě baví a chci to dělat dál. Práce s dětmi je moc dobrá. Jediné, co bych chtěla změnit jsou peníze, není to moc dobře placené. Proto musím ještě pracovat jinde.

Příloha č. 3 : Informovaný souhlas

Informovaný souhlas

Prohlašuji, že souhlasím s uskutečněním rozhovorů a využití informací z nich vyplývajících pro tuto diplomovou práci n téma: „Uplatnění osob se sluchovým postižením na trhu práce v Plzeňském kraji“.

Autorka práce Bc. Nina Jáchimová, mě předem seznámila se základními informacemi týkající se výzkumu, s cíli a metodami využitými při výzkumu a také s výhodami a riziky, které pro mne z této spolupráce vyplývají. Dále souhlasím s tím, že údaje, které budou při rozhovoru zjištěny budou použity anonymně a pouze pro účely výzkumu zmíněné práce.

SOUHLASÍM s poskytnutím informací pro tuto diplomovou práci, dále jejich využitím a následnou publikací.

V Plzni dne

…….

Podpis informanta

……...

Bc. Nina Jáchimová

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 : Škála stupňů sluchových vad
Tabulka č. 2 : Základní informace o informantech
Tabulka č. 3 : Vystudované obory respondentů
Tabulka č. 4 : Pracovní pozice respondentů
Tabulka č. 5 : Způsob komunikace respondentů
Tabulka č. 6 : Typ problému, dle respondentů
Tabulka č. 7 : Možná řešení problematiky, dle respondentů
Tabulka č. 8 : Ideální zaměstnání, dle respondentů
Tabulka č. 9 : Schéma analýzy rozhovorů

Seznam grafů

Graf č. 1 : Pohlaví respondentů

Graf č. 2 : Věk respondentů

Graf č. 3 : Míra sluchového postižení

Graf č. 4 : využívání kompenzačních pomůcek

Graf č. 5 : Využívaný způsob komunikace v běžném životě

Graf č. 6 : dosažené vzdělání

Graf č. 7 : pracovní situace respondentů

Graf č. 8 : Práce v oboru

Graf č. 9 : hledání zaměstnání

Graf č. 10 : Problémy osob se sluchovým postižením na trhu práce